

JAN ČAPEK a kol.

ALMANACH

495 let obce Víška

VÍŠKA 2010

Obsah

Úvodem.....	7
Příběh zaniklé vsi Rouzeně.....	8
Historický vývoj Vísky do roku 1948.....	13
Z víseckého dávnověku – souvislosti k dějinám obce před rokem 1515.....	13
Víska od první písemné zmínky v roce 1515.....	16
Nelehká doba baroka – Víska po třicetileté válce.....	18
Na přelomu – obec od konce 18. století do roku 1850.....	19
Poprvé samostatní – Víska v letech 1850–1914.....	21
Vísecká škola.....	24
Ve stínu války – Víska v letech 1914–1918.....	27
Mladá republika – Víska mezi dvěma světovými válkami.....	28
Čas utrpení a naděje – Víska v době druhé světové války a v letech 1945–1948.....	31
Příroda Vísky a jejího okolí.....	33
Příspěvky pamětníků a rodáků obce Víska	
Ochotnické divadlo ve Vísce v letech 1945–1955.....	36
Vísecká návěs.....	38
Víska válečná i poválečná.....	40
Mé myšlenky se do Vísky vrací stále.....	41
Zapomenutá škola?.....	42
Mlýn ve Vísce.....	43
Střípky z dětství a mládí ve Vísce.....	47
Vzpomínky na dětství v hokynářství.....	48
Víska mého dětství.....	48
Z mých vzpomínek na Vísku.....	49
Vzpomínky víseckého kluka.....	50
Do Vísky mě to vždy táhlo.....	52
Závěrečné slovo starosty obce.....	54
Prameny a literatura.....	55
Sponzoři.....	56

Úvodem

Vážení čtenáři, vísečtí občané, rodáci, přátelé Vísky,

otevíváte stránky almanachu, kterým si Víska připomíná 495. výročí první písemné zmínky o obci. O naší oslavenkyni již bylo dříve napsáno, že to je obec malá rozlohou a počtem obyvatel, ale o to malebnější a příjemnější pro život. Malebnost Vísky je ale dána nejenom půvabnou polohou v kotlině, blízkostí meandrující řeky Doubravy a tím, že se, při pohledu z dálky či výšky, Víska doslova „topí“ v zeleni. Spoluvytvářejí ji i zdejší obyvatelé. A právě především o nich, zejména o těch v dobách minulých, by měl být následující text.

S čím se na jeho stránkách setkáte? Různorodou nabídku textů otvírá stařák dr. Zdeňka Pehala o zaniklé vesnici Roužeň, která je výsledkem jeho letitého bádání, včetně archeologického výzkumu, a odborné publikace na toto téma. Následuje text, který se pokouší zpracovávat historii zdejší obce od jejích pravděpodobných počátků až po rok 1948. Vznikl na základě mnohaletého studia písemných pramenů o zdejší obci. Toto studium ovšem zdaleka nebylo završeno. Proto doufáme, že bude v dalších letech pokračovat a rozšiřovat naše znalosti o Vísce do větší hloubky, kvality i blíže směrem současné době. Vše bychom chtěli uskutečnit i za laskavé pomoci zdejších občanů a pamětníků.

Další část naší publikace je věnována přírodě a životnímu prostředí v obci a jejím okolí. Příspěvek, jehož autorkou je RNDr. Ivana Janatková, vznikl jako výsledek dlouhodobého zájmu o problematiku ochrany přírody ve zdejších okolí.

Závěrečnou, ale možná nejzajímavější část almanachu, tvoří texty a vzpomínky zdejších rodáků a pamětníků. Podařilo se nám shromáždit příspěvky od celkem dvanácti autorů. Vzpomínky jsou věnovány široké škále témat, autoři v nich vyprávějí o víseckém mlýně, budování návsi, hraní ochotnického divadla. Vzpomínají na své dětství, zdejší obyvatele i na víseckou školu. Z důvodu ubývajícího počtu pamětníků jsme chtěli vyzdvihnout především dvě témata – prožívání těžké doby druhé světové války a život víseckých řemeslníků a živnostníků v dobách dětství našich autorů. Vzpomínky jsou pestré a barvitě, tak jako je pestrý a barvitý sám život. Reprezentují více pravd, více pohledů na dobu minulou. A je to tak správně, protože cílem této skromné publikace není najít tu jedinou správnou pravdu, jediný pohled na minulost.

Náš text navazuje na zdařilý Almanach 490 let obce Vísky, který vznikl před pěti lety díky práci autorského kolektivu Františka Šimona. A měl by také předcházet větší publikaci, jež by mohla vzniknout v rámci připomenutí blížícího se kulatého 500. výročí první zmínky o obci. Vyjadřuje náš zájem o to, kdo jsme a odkud přicházíme, zájem o naši vlastní identitu. A snad nás vybídne k zamyšlení nad tím, co nám odkázala léta minulá, i nad cestami budoucího vývoje zdejší krásné obce.

Co popřát na závěr úvodních slov laskavému čtenáři almanachu? Především pěkné zážitky při četbě textu, potěšení i poznání a snad i možnost popřemýšlení o přečteném. A na úplný závěr náleží velké poděkování všem, kteří do almanachu přispěli svými texty, fotografiemi, ale také těm, kteří se jinak zasloužili o jeho vydání.

Za kolektiv autorů
Jan Čapek

Věnováno současným i bývalým občanům Vísky

Příběh zaniklé vsi Rouzeň

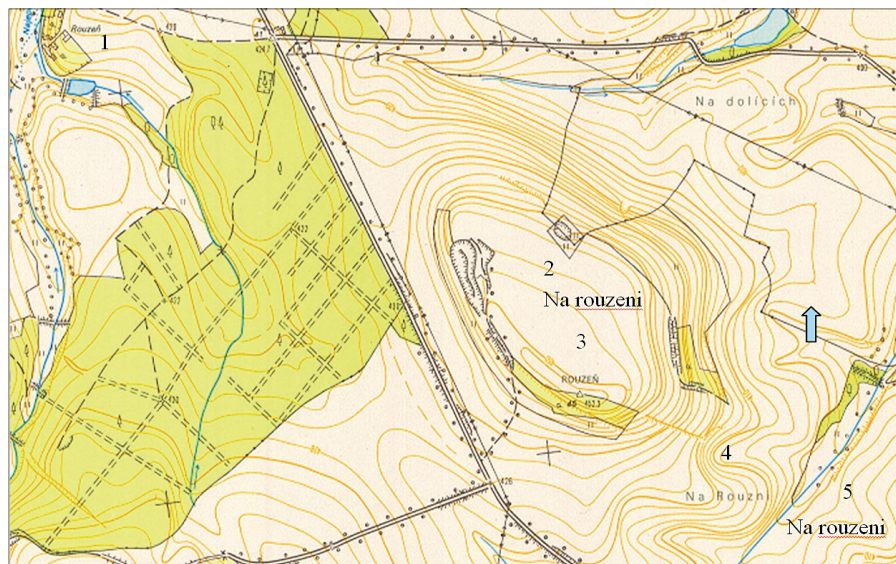
Zdeněk Pehal

Zaniklá ves Rouzeň zanechala v paměti rodáků ve Víšce mlhavou a nezřetelnou stopu, která ale přesto vyvolává řadu otázek. Vznášela se jako přelud nad krajinou, existovala ta vesnice vůbec, či nikoliv? Pokud ano, kde přesně ležela, kde se rozkládaly její pole, po jakých přístupových cestách do ní chodili její obyvatelé? O jejím zániku se dochovala pověst, jak ji obyvatelé trpící nedostatkem vody opustili (když jim snad opakovaně vyhořela) a rozešli se do sousedních vesnic, Nové Vsi a Víšky. Pověst má ve světle dosud zjištěných prokazatelných faktů o této vesnici překvapivou výpovědní hodnotu.

Někdy se podaří proniknout proti proudu času usilovně vyhloubenou sondou do dávné minulosti, v tomto případě do 13. století, do období významných změn, které změnilы tvář krajiny a jejího osídlení. Takovým, nikoliv běžným, příkladem je zaniklá vesnice Rouzeň, která stála na samém okraji katastru dnešní Víšky. Nebyla to ničím výjimečná vesnice, dočista průměrné velikosti, nenápadná v lesnaté krajině, kde byly takové vesnice zakládány, jak vesničané prosvětovali les a zakládali pole.

Kombinací archeologického průzkumu, historického výkladu listiny, etnografickým rozbořem v místě tradované pověsti, zkoumáním podmínek životního prostředí se lze dobrat v některých detailech plastického obrazu tehdejšího osídlení této vesnice. Přesto však řada otázek již navždy zůstane skryta za obzorem našeho poznání. Zaniklá Rouzeň ležela na okraji malého potůčního údolíčka (viz obr. 1 a 2), chráněná od severu jeho nevelkým svahem, od západu pak mohutným masivem stejnojmenného opukového návrší.

Na základě mnohostranného přístupu k různým pramenům poznání této zaniklé historie, před námi vyvstává vícevrstevný obraz tehdejší doby. Je jisté, že okolí dnešní Víšky a zaniklé Rouzně patřilo významné pozemkové vrchnosti – vilémovskému klášteři benediktinů v nedalekém Vilémově, který se jako vlastník rozsáhlých tehdy neosídlených většinou lesnatých ploch, snažil tato ladem ležící území hospodářsky využít. K tomu, aby taková ladem ležící území přinesla užitek, se dalo tehdy dojít různými způsoby. Ten konzervativní spočíval v založení vesnice, vyklučení lesa a jeho proměnou v pole. Ta pak živila nejenom samotné

Obr. 1 – Zaniklá středověká vesnice Rouzeň (místo označené šipkou) a její katastr vymezený místním (poloha 1) jménem a pomístními jmény označenými 2–5. Převzato z Havlíčkobrodska č. 23, str. 31

osadníky, ale prostřednictvím dávek i pozemkovou vrchnost, v tomto případě vilémovský klášter. Takové vesnické sídliště, pokud bylo uvážlivě založené s ohledem na přírodní a ekonomické podmínky, obvykle prosperovalo, dobře uživilo své obyvatele a prostřednictvím dávek také dobře prospívalo svým vlastníkům – vrchnosti. To ale nebyl, jak se ukázalo po několika desítkách let, případ Rouzeně. Další způsob hospodářského využití pusté lesnaté krajiny nastal kolem poloviny 13. století, kdy dorazila na Vysočinu „stříbrná“ horečka, která prudce změnila poměry v krajině a přívál nových obyvatel zasáhl do běžného života. Pokud lze soudit, v okolí Rouzeně nic takového bezprostředně neproběhlo, tam šel život v rytmu zemědělských prací. Nejsou k dispozici žádné doklady, ani listinné, ani archeologické, o těžbě rud, třeba jen rýžování z náplavů potoků. Stejně tak archeologický průzkum v okolí zatím našel stopy po pálení dřevěného uhlí, jeden ze způsobů využití rozsáhlých lesních porostů.

Ačkoliv historické stopy po Rouzeni zůstaly pouze v podobě jediné, byť poměrně obsáhlé listiny z období jejího zániku, stejně tak je to pověst o jejím zániku a v neposlední řadě nenápadné keramické úlomky v ornici v místech, kde se vesnice rozkládala v období své nedlouhé, sotva půl století trvající existence. Tyto stopy sice nic bezprostředně nevypovídají o jejím vzniku, ale přesto je možné odhadnout pravděpodobný vývojový scénář.

Skupina osadníků, kterým určila místo pozemková vrchnost, klášter, začala na určeném a díky výskytu keramických úlomků dodnes patrném místě klučit les, měnit jej v pole a budovat stavby, patrně dřevěné vesnické chalupy. Je pravděpodobné, že použili dřeva, ačkoliv nově vznikající vesnice ležela v těsné blízkosti kvalitního ložiska dobře těžitelné a štípatelné opuky. Samotná uvážlivá volba místa znamenala závažný fakt, který mohl předznamenat další osudy vznikající vesnice. Jak ještě uvidíme, vznikající Rouzeň dostala do vínku polohu, která jí byla zřejmě osudná. Plocha, jakou zabírala vesnická zástavba Rouzeně v době jejího zániku, se dá dobře a poměrně přesně určit sběrem keramických úlomků pocházejících z běžného nádobí. Činila kolem 500 m², čímž tato vesnice nijak nezaostávala za obvyklým průměrem tohoto období. Skládala se z několika, odhadují 4–5 usedlostí, možná trochu více, přesnější odhad již asi možný nebude. Takovou plochu zabírala v době svého zániku, kolem roku 1300, ale při svém vzniku mohla být i menší, ale také nemusela, to je otázka, na kterou již nebudeme znát odpověď.

Naopak jisté je, že osadníci měli několik let na to, aby vykáceli les nejenom v místě vesnice, na mírném svahu nad potůčkem, ale hlavně na to, aby založili první pole, která

Obr. 2 – Poloha zaniklé vsi Rouzeň (označená šipkou) na I. vojenském mapování (konec 18. stol.). Severně ode vsi jsou zbytky původ. lesního masívu, který byl v době mapování ve větším rozsahu než je tomu dnes. Vlevo od polohy Rouzeně je zaniklá komunikace, která v podobě úvozů překonávala údolí potoka.

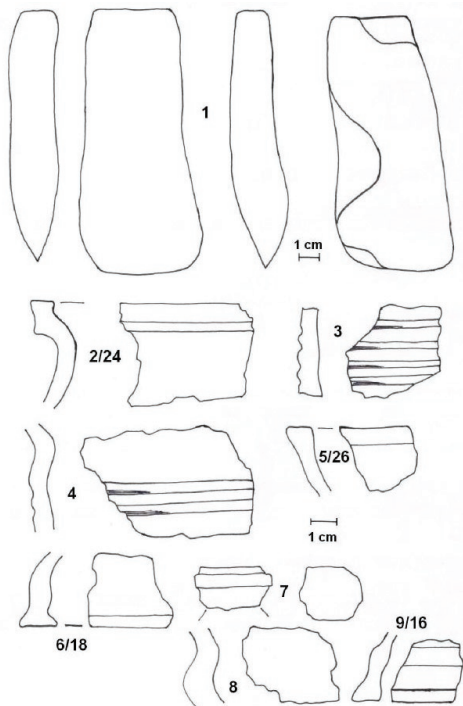
Převzato z Havlíčkobrodsko č. 23, str. 32

je měla žít a také živila. To nebyla příliš dlouhá doba, uvážíme-li nástroje, se kterými se museli pustit do lesního porostu v té době tvořeného velkými kmeny jedle a buku. Měli totiž v podstatě jen dva, a sice sekeru, onen univerzální nástroj středověkého osadníka, kterou káceli stromy, stavěli usedlosti, a motyku, kterou klučili kořeny. Snad jenom rýč mohl trochu pomoci, ale na náročnosti práce to neměnilo nic. Představy o tom, že osadníci spálili les, aby získali volnou plochu, neodpovídají skutečnosti. Dříví bylo poměrně vzácné, zdroj stavebního materiálu, paliva, dřevěného uhlí, věcí do domácnosti, násad nástrojů. Darma se v listině o jejím obnovení z roku 1288 nepíše o tom, že vesničané nesmí hospodářky využívat okolní lesy, vyjma na topení jako paliva a pro účely obnovované vesnice. Taková byla situace v době sepsání smlouvy o obnově pusté Rouzeně, v době jejího vzniku před několika desítkami let nebyla cena lesa menší. Ale podařilo se jim to. V listině o znovuvysazení pusté Rouzeně se píše o vlastní vesnici a jejích polích a okolních lesích, které existují v určitých, v listině blížeji nepopsaných, ale v té době se rozumějících hranicích. Před svým zpuštěním to byla vesnice se vším všudy.

Vesnici založili přímo nad potůčkem (viz obr. 1 a 2), jehož zdrojem vody je malé povodí, v podstatě stráně tohoto údolí a svahy stejnojmenného masivu. Z logiky věci vyplývá, že napřed zbavili lesního porostu bezprostřední okolí potůčku, vesnice a její hospodářské plochy ležely v podstatě na jeho prameništi. Až potom začali postupně budovat polní plochy, sady a luční porosty, přičemž nepochybně postupovali v průběhu let od vlastní vesnice dál, ale není jisté kterým směrem. Pověst praví, že zánik vesnice spolupodmínil nedostatek vody, to by naznačovalo, že mimo jiné poměrně rychle odlesnili nejbližší okolí, zřejmě i svahy nad vesnicí, možná i samo temeno kopce. To všechno jsou plochy, z nichž se sbírala voda do potůčku, který sloužil k zásobení Rouzeně. V době, kdy osadníci začali budovat vesnici, bylo v potůčku vody trvale dost, protože byl všude les, který působil vyrovnanou odtokovou bilancí, ale po odstranění lesa vzniklo jen občas průtočné koryto, které často vysychalo.

Takže je pravděpodobné, že osadníci si svojí pilnou těžkou prací podřízli větve, na které seděli. Porušili křehkou ekologickou rovnováhu části krajiny, kterou obhospodařovali, v tomto případě vodní režim, ale tyto souvislosti byly nad rámec možností jejich chápání. Následně totiž mohla jejich vesnice trpět sezónním nedostatkem vody, technická opatření k nápravě byla sice tehdy možná (vybudovat malé rybníky), ale s nejistým výsledkem. Tak či onak mohlo se přestat vyplácet hospodařit v těchto místech, a pokud se náhodou sešlo ještě více nepříznivých okolností, a doba po bitvě na Moravském poli byla na takové pohromy bohatá, tak nepřekvapí, že vesnici nakonec opustili a odešli jinam. Další možná příčina jejího zpuštění, jak o tomto stavu hovoří listina o jejím obnovení z roku 1288, mohla být různá, třeba válečné události, její vojenské vyplnění.

Čas zániku Rouzeně je možné určit rozbořem stěpů hrnců (obr. 3), nalezených v místech osídlení, kolem roku

Obr. 3 – Roužně, artefakty nalezené v místě zaniklé vesnice. U keramických zlomků 2, 5, 6 a 9 je v čítelek zlomku číslo fragmentu a ve jmenovateli pak průměr okraje v cm

1300, spíše o něco dříve, méně přesně vymezuje dobu trvání vesnice, obsahuje totiž většinou střepy z posledního období života vesnice. Ale i tak lze odhadnout, že existovala sotva půl století, tedy předpokládané období jejího vzniku nedlouho před polovinou 13. století. Další překvapivě konkrétní představu máme o rozsahu území, které vesnice obhospodařovala, o jakémsi katastru, který je již dávno rozdělen mezi sousedící vesnice, Novou Ves a Vísku. Tak se při pohledu na mapu rýsuje plocha oválného tvaru o rozměrech 1,2×2,5 km, kde všude se vyskytují varianty jména „Rouzeň“ označující polní plochy, původně místa, která patřila k zaniklé vesnici. V době zániku vesnice těsně před rokem 1300 došlo totiž zde, stejně jako na mnoha jiných místech k přestavbě krajiny, zaniklou Rouzeň a její pole pokryly polní parcely, došlo k rozdělení jejího katastru mezi Vísku, především však z větší části směrem k nově vznikající Nové Vsi, která pohltila většinu zemědělské plochy zanikající Rouzně. Její zánik nebyl patrně nijak dramatický, nýbrž postupný, a nakonec byla nejspíše plánovitě vyklizena. Osadníci nejspíše skutečně odešli, jak traduje pověst, jednak do sousedící Vísky, dílem do Nové Vsi.

Jediná stopa, která zbyla v písemných pramenech po zaniklé vesnici, je smlouva, kterou uzavřel vilémovský opat jako vlastník vesnice s Jistislavem z rodu pánů z Chlumu. Tou opat pustou Rouzeň pronajal Jistislavovi na dobu jeho života proti částce finančních prostředků. Jednalo se o 2,1 kg stříbra, na kterou byl oceněn doživotní nájem pusté vesnice, což nebyla bezvýznamná částka, hlavně byla složena hotově, což klášter zotavující se ze škod utrpených po roce 1278 jistě ocenil. Taková smlouva byla pro nájemce – Jistislava riskantní, měl k dispozici vesnici a užítky z ní po dobu toliko jeho života, po smrti se měla vrátit (znovu)vybudovaná a prosperující zpět klášteru. Jinak řečeno čím déle by žil, tím déle (a tedy více) poplatků by z vesnice vybral. Podle tehdejších právních zvyklostí v tomto smluvním režimu musel Jistislav přivést nové osadníky do pusté vesnice, kteří by ji znovu vybudovali. Aby tam vůbec nějaké dostal, musel je něčím stimulovat. A sice tím, že nově vybudované domy budou v jejich vlastnictví a obdělávaná pole budou mít doživotně a dědičně pronajatá. To všechno lze zjistit právním rozbořem této smlouvy.

Zajímavé je, že pokud skutečně v duchu smlouvy z roku 1288 opravdu přišli noví osadníci a podle datování střepů tam nalezených vesnice byla opuštěna kolem roku 1300, tak zde příliš dlouho nepobyli, sotva deset let. Stejně tak se nezdá, že by se měnil půdorys vesnice, jak bylo obvyklé při jejím obnovení ve smyslu této smlouvy. Vysvětlení může být v podobě neuvěřitelnou náhodou v čáslavském kostele sv. Petra a Pavla dochovaného náhrobního kamene s rytinou právě toho Jistislava ze smlouvy roku 1288. Je na ní vzhledově mladý muž kolem třicítky. Pokud se jedná o jeho reálný věk v době úmrtí a smlouvu podepsal jako zletilý, to bylo v té době krátce po dvacátém roce věku, tak to sotva stihl obnovit vesnici, ale je otázka zda-li se mu podařilo stihnout čerpat z ní užítky. Po jeho smrti se měla uplatnit smluvní zásada o vrácení předmětné vesnice klášteru. Jak s ní dál klášter naložil, je otázka. Současný stav je takový, že většinu pozemků pohltil katastr Nové Vsi, která tehdy téměř jistě vznikla v rámci přeměny krajiny. Z menší části bylo připojeno území Rouzně k již existující sousední Víscce.

Je tedy pravděpodobné, že pozemková vrchnost, vilémovský klášter, rozhodla o tom, že Rouzeň ležící nedaleko Vísky se přes (anebo právě proto) provedený pokus nevyplatí obnovit, část jejich pozemků se připojí k Víscce a větší část k nově vyměřené dnešní Nové Vsi, kam také odešli její obyvatelé. Bez zajímavosti také není ani skutečnost, že Víška a Nová Ves leží na větším potoce. Tak totiž vypadala přestavba krajiny, méně vesnic obdělávalo větší části krajiny pomocí vyspělejších technologií obdělávání půdy. Rouzeň a Víška vznikly téměř jistě zároveň v období nedlouho před rokem 1250, v rámci jedné „osídlovací vlny“, rok 1300 přežila jen jedna. Takových příkladů je mnoho. Zcela výjimečná je ale stopa, která po Rouzeni zůstala. Po místu kde ležela, po jejím „katastru“, dávno rozděleném mezi sousední vsi, přesto různé varianty jména „Rouzeň“ ukazují, kam až sahala (obr. 1).

Jestliže přeměna krajiny kolem roku 1300 se dochovala v hlavních rysech včetně stop po zaniklé vesnici dodnes, tak mohutné kultivační úpravy ve druhé polovině 70. let 20. století v okolí zcela setřely zbytky několika úvozových cest, které překonávaly poblíž Rouzně údolí

Novoveského potoka. Některé mohly být přístupové cesty k Rouzeni, některé však mohly být zbytky polomýtické, nicméně reálně existující Libické stezky, která patrně procházela touto oblastí. Zanikly beze stopy, jedni z mála svědků doby třináctého století.

Další pozůstatky po středověkém osídlení (obr. 3) jsou úlomky středověkých nádob v ornici v místech zaniklého osídlení, jako určitá zajímavost byla při povrchovém průzkumu poblíž Rouzeň nalezena také pravěká kamenná sekera. Tento druh nálezů není v oblasti typický, ačkoliv se občas vyskytne, může znamenat pohyb lidí v pravěku komunikací procházející údolím Doubravy. Závěrem je tedy vhodné upozornit na tyto nenápadné svědky dávno zaniklé minulosti, jejichž nálezy dokládají staré osídlení. Historii a prehistorii místa rodné obce totiž nepíší jenom odborníci v tichu pracoven, ale především poznatky přímo z daného místa, názvy neosídlených míst, archeologické nálezy, zbytky starých cest, zaniklé úvozy, rybníční hráze. Toto jsou informace, obvykle uschované v myslích lokálních patriotů, kde se co nalézá v polích a lesích v okolí rodné obce, které podstatně doplňují obraz zdánlivě beze stopy zašlé minulosti.

Literatura:

Zdeněk Pehal, Zaniklá středověká vesnice Rouzeň u Nové Vsi u Chotěboře, k. ú. Víška, Havlíčkobrodsko 23, Havlíčkův Brod 2009, s. 7–33.

Historický vývoj Vísky do roku 1948

Jan Čapek

Víska, která si v letošním roce připomíná 495 let od první písemné zmínky o obci, je, dle datace tohoto záznamu rokem 1515, obcí zdánlivě mladou. Takový dojem by mohl vzniknout v případě, že bychom zmíněný letopočet porovnali s prvními záznamy o okolních obcích. Ty vesměs sahají do mnohem hlubší minulosti – Maleč k roku 1278, Heřmaň 1352, Nová Ves 1347, Libice 1146. Nutno ovšem v této souvislosti podotknout, že první zmínka v písemných pramenech nevyovídá, s pravděpodobností hraničící u zdejší obce s jistotou, o skutečných počátcích osídlení Vísky. Ty lze datovat, jak je také uvedeno v předešlém příspěvku, do podstatně starších období. Jako nejpravděpodobnější století vzniku se momentálně jeví století třinácté, případně počátek století čtrnáctého.

Cílem následujícího příspěvku ovšem nebude určit pravděpodobné datum zrodu zdejší vesnice. Jeho ambicí by mělo být uvedení historických souvislostí předpokládaného vývoje Vísky s vývojem v okolí, a to především v jeho první části, která zpracovává pro dobu před rokem 1515. V dalších částech se text bude pokoušet o zmapování historie obce od inkriminovaného roku 1515 až po konec druhé světové války a nástup komunistického režimu v roce 1948. Období let 1948–1989 stať nezahrnuje, protože zůstává prozatím nezpracováno. K hlavním důvodům pro tuto skutečnost patří mezerovitost historických pramenů pro tuto spornou dobu a často i jejich neexistence. Situaci komplikuje i jistá kontroverznost tohoto období a značná časová náročnost jeho zpracování. Vnímání těchto let souvisleli obyvateli obce bude často zřetelně odlišné a pamětníky na tuto dobu bude nutné nejprve vyzpovídat. I pomocí jejich výpovědí by měl být postupně zpracován portrét tohoto období v dějinách obce. Příspěvek se také nezabývá systematicky problematikou Rouzně, kterou shrnul ve své stati Zdeněk Pehal.

Z víseckého dávnověku – souvislosti k dějinám obce před rokem 1515

Protože písemné prameny o Vísce před rokem 1515 zatím nebyly objeveny a už zřejmě těžko nějaké objevíme, je nutno při bádání pro toto období dějin obce vycházet zejména ze souvislosti s okolím, případně z archeologických pramenů. Závěry z takového studia lze pouze dedukovat, čímž se použijeme na poněkud tenčí led, ale historikové jsou nuceni nezdůrazňovat postup uplatňovat. Je zřejmé, že vývoj Vísky velmi úzce souvisel s tím, co se odehrávalo v jejím okolí. A v jeho případě jsou již prameny o poznání bohatší. První nesmělé záblesky historie se totiž v našem okolí objevují již v pravěku. Patří k nim zejména ojedinělé nálezy pravěkých nástrojů, například více než 5 000 let starého sekeromlatu v Uhelné Přibrami, ve stejné obci se našla i jen o málo mladší sekera. Blíže Vísce, v sousedním Bezlejevě, byl učiněn mladší nález, a to římské mince z prvního století našeho letopočtu, z doby císařů Vespasiána a Galby. Tento objev dokazuje, že již v tak dávné době na počátku našeho letopočtu územím našeho regionu minimálně procházeli lidé. Jednalo se zřejmě především o obchodníky. Podobných nálezů bychom mohli vyjmenovat více a signalizují nám pravděpodobně přechodné osídlení oblasti, nebo alespoň její občasné navštěvování obchodníky.

Na osídlení trvalé si ale region v okolí Vísky musel počkat ještě dlouho, pravděpodobně až do 12. století. Do té doby pokrýval celý zdejší kraj hustý pohraniční prales. Ten tvořil po staletí přirozenou hranici Čech a Moravy a byl v majetku českého knížete. Ale ani tento pohraniční hvozď nebyl zcela bez života. Procházela jím totiž takřka od nepaměti důležitá obchodní stezka, která spojovala Čechy a Moravu, a to stezka Liběčská. O tom, kde přesně cesta vedla, se vedou dodnes spory. Část historické literatury nabízí trasu z Moravy přes Žďár nad Sázavou, Kruceburk, Libici nad Doubravou, odtud přes Bezlejev, kde měl být brod přes Doubravu, na Novou Ves a do Vilémova. Zmiňována je i starší varianta z Libice do Malče a poté podél Doubravy až do Čáslavi. Obě varianty tedy v těsné blízkosti míjely Vísku. Nelze ovšem zcela vyloučit, že cesta mohla procházet i přes zdejší obec.

Liběcká stezka sloužila jako obchodní spojnice krajů časlavského a brněnského a pro českého knížete se na ní vybíralo clo z převáženého zboží a mýtné jako poplatek za použití cesty. Stezku hlídala pomocná stráž, která pravděpodobně sídlila na vrchu Hradiště u Malče. Jejím úkolem bylo, jak praví listina z roku 1144, aby „...nikdo bez zvláštního nařízení knížete po ní (míněna liběcká stezka) nechodil, vcházeje do země české aneb z ní vycházeje“. Další stráž sídlila pravděpodobně na Strážném vrchu u Uhelné Příbrami. Od členů strážního sboru se očekávalo, že budou dbát o bezpečnost cestujících, vybírat pro knížete clo a mýto v době míru. V době války pak museli strážní stezku zatarasit příkopy a záseky a zároveň informovat vnitrozemí v případě nepřítelova vpádu. Liběcká stezka se také stala jakousi osou prvního trvalého osídlení. Právě na ní totiž začaly vznikat první trvale obydlené osady, jako například Libice, o které je zmínka již v roce 1146. Osidlování celého kraje ale bylo pomalé. Hlavním důvodem bylo chladnější podnebí a méně úrodná půda, než třeba ve středních Čechách, které získaly své trvalé osídlení podstatně dříve.

Pro počátky Visky ale měla s největší pravděpodobností větší význam jiná souvislost. Představuje ji založení kláštera ve Vilémově. Ten v letech 1119 až 1120 vystavěli právě na Liběcké stezce hrabata Vilém a Heřman, pravděpodobně předkové šlechtického rodu Kouniců. Vybudováním a provozováním kláštera pověřili zakladatelé benediktýnské mnichy z nejstaršího kláštera v Čechách, z pražského Břevnova. Vilémovský klášter patřil k největším v českém státě a získal rozsáhlé državy ve svém širokém okolí. Velmi brzy se stal hospodářským, duchovním a kulturním centrem celé oblasti. Ve svém okolí začal budovat kostely, zakládat vesnice a zvat do nich nové osadníky. Jednou z osad, které klášter nechal vybudovat, nebo minimálně později získal do svého rostoucího majetku, se stala ve zdejšího okolí tak trochu legendární Rouzeň. Jméno Rouzeň je tedy zřejmě nejstarším pojmenováním v dnešním katastru obce Víska. Kořeny nezvyklého názvu se pokusili rozkrýt odborníci. Dle nich pochází od tvaru Ruzeň, což je osobní jméno a znamená Ruzenův, míněno dvůr čili statek. Jméno Ruzeň je od staročeského slova ruditi, tj. zarmoutit, zachmuřit. Příběh zaniklé osady Rouzeň se pokusil podrobně rozkrýt Zdeněk Pechal ve své stati, která byla pod názvem „Zaniklá středověká vesnice Rouzeň u Nové Vsi u Chotěboře, k. ú. Víska“ publikovaná v roce 2009 ve sborníku Havlíčkobrodsko.

O Rouzeni víme, že byla v roce 1288 pustá. Mohlo jít o následek nevhodné polohy osady a nedostatku vody v ní. Také se ale mohlo jednat o výsledek bojů, které vypukly po smrti krále Přemysla Otakara II. v bitvě na Moravském poli, případně o kombinaci obou faktorů. Jak souvisela zmíněná bitva s Rouzení? Po této osudové prohře českých vojsk následovalo totiž v letech 1278–1283 v dějinách českého státu chaotické období, známé jako éra „Braniborů v Čechách“. Bezprostředně po bitvě obsadil vítěz nad Přemyslem Otakarem, Rudolf Habsburský, Moravu a na podzim téhož roku vpádl do Čech. Vpád uskutečnil po haberské a zřejmě i liběcké stezce, tedy podél naší obce, pokud již existovala, či tehdejší Rouzeň,

Obr. 4 – Pohled na Visku a Rouzeň z úpatí Železných hor

směrem k Čáslavi. A doboví kronikáři píší (například kronikář ze Žďaru n. S., kde libečká stezka začínala), že „cestou zle poplenil (míněn Rudolf Habsburský) državy vilémovského kláštera, v jehož kraji dlouho pobýval, čekaje na posily z Moravy“. Svůj vpád, opět doprovázený tehdy nezbytným pleněním, vypalováním vsí i vražděním obyvatelstva, vojsko Rudolfa Habsburského znovu zopakovalo v roce 1280. Podle některých autorů dokonce při vpádu Rudolfova vojska došlo ve zdejší krajině k jeho střetnutí s oddíly protivníků Habsburků (zejména vojsky Oty Braniborského). Mělo se tak stát u libečké stezky, v místě napravo od silnice z Bezlejeva do Nové Vsi, kde se dodnes říká „Na Bojišťatech“. Je ovšem možné, že se k tomuto názvu váže jiná válečná epizoda z mladší historie okolí.

Podle Zdeňka Pehala zanikla Rouzeň někdy poblíž tohoto krvavého období, zřejmě na sklonku 13. století, a její obyvatelé se i z důvodu nedostatku vody rozešli do Nové Vsi či Visky. To by plně odpovídalo pověsti, která se zde o celé záležitosti traduje. Teorii o podstatně dřívějším vzniku Visky by potvrdzval nálezní mincí v usedlosti rodiny Pospíšilovy z čp. 13 z roku 1937, který je zaznamenán v obecní kronice Visky. Kronika píše o tom, že ve stodole usedlosti bylo v tomto roce nalezeno 25 pražských grošů z 13. – 15. století. Pražské groše se začaly razit v roce 1300 a svoji největší slávu si prožily na počátku 14. století. I když přesnou dataci nálezu prozatím neznáme, mohlo by se jednat o jeden z důkazů toho, že Víska byla osídlena již v tomto období. Dalším nepřímým důkazem existence Visky by mohla být první písemná zmínka o sousední Nové Vsi. Ta se v pramenech poprvé ocitá u letopočtu 1347, tehdy pod názvem Voitsdorf, tj. Vojtova ves. Pokud bychom brali v potaz existenci Nové Vsi na počátku 14. století, teorii o zániku Rouzene a pověst o rozchodu jejích obyvatel do obou vsí, je vysoce pravděpodobné, že Víska v té době již existovala, byť o ní nemáme písemnou zmínku.

Nejasné pro nás ale stále zůstává, kdo byl během ranné „prehistorické“ existence Visky jejím vlastníkem. Za prvního možného majitele lze samozřejmě považovat vilémovský klášter. Ten držel i další vsi v okolí, jako například sousední Maleč, která byla v majetku kláštera prokazatelně ještě v roce 1378. Druhou variantu představuje teorie, podle níž byl vlastníkem některý z okolních šlechtických rodů, jehož jméno z listin neznáme a jehož rod mohl získat od kláštera obec v držení. Mohla by tomu napovídat skutečnost, že vilémovský klášter se ze ztrát způsobených vpádem krále Rudolfa Habsburského nevzpamatoval až do husitských válek. Jeho pozemkové državy se i vinou špatné ekonomické situace kláštera začaly zmenšovat. Klášter sám začal některé z nich pronajímat, jak o tom hovoří dochovaná listina o Rouzeni z roku 1288. Zároveň začaly do oblasti klášterních držav čím dál více pronikat okolní agresivní šlechtické rody, čemuž se oslabený klášter těžko bránil. Jednalo se především o mocný panský rod Lichtenburků z hradu Lichnice, který se obohacoval na úkor majetku chudnoucího kláštera. Shodou okolností právě jedni z nástupců zmíněných Lichtenburků na Lichnici – Trčkové z Lípy – jsou prvními doloženými majiteli Visky ve zmínce z roku 1515. Je ale možné, že majitelům Lichnice (Trčkům či předcházejícím rodům) patřila Víska už mnohem dříve, bohužel ale nevíme odkdy.

Co ale víme s jistotou je fakt, že ať už se situace vyvíjela jakkoli, z majetku kláštera se Víska dostává nejspíše za husitských válek. Husitské války totiž přinesly druhou, tentokrát již definitivní, pohromu vilémovskému klášteru. Představovaly zároveň další etapu historie našeho okolí bohatou na události. Husitství v naší oblasti mělo ohlas již od svých počátků. Dokládá to i příklad šlechtice Prokopa z Malče, majitele sousedního panství. Jeho jméno si můžeme přečíst na listině z roku 1415, na níž česká šlechta protestuje proti upálení Mistra Jana Husa. První kontakt s husitskými bojovníky se v regionu zřejmě odehrál v roce 1421. Tehdy husité z Tábora pod vedením kněze Petra Hromádky z Jistebnice obsadili Chotěboř. V ní ovšem byli obklíčeni katolickým vojskem z Kutné Hory a vzhledem k jeho přesile a nepřiznivosti chotěbořských obyvatel začali husité vyjednávat. Nakonec obě strany uzavřely dohodu, že husité se vzdají a opustí město, za což jim bude umožněn volný odchod. Vůdce katolického vojska potvrdil dohodu čestným slovem. Jakmile ale husitské jednotky město opustily, kutnohorskí katolíci dohodu porušili, pochytali členy husitského oddílu a 300 z nich zaživa upálili ve třech stodolách za Chotěboří. Další zajatý čekal stejný osud v několika stodolách u Čáslavi a zbytek byl zaživa naházen do prázdných šachet po těžbě stříbra u Kutné Hory.

Husitská strana samozřejmě nenechala tuto událost bez reakce. Jen o několik měsíců později se husitský oddíl pražanů dostavil do Vilémova a dobyl a zničil místní klášter. Většina mnichů v čele s opatem zřejmě včas utekla na Moravu, kde měl klášter také statky a fary, jinak by pravděpodobně skončili tehdy nezdídkou používanou smrtí upálením. Vilémovský klášter již nebyl nikdy obnoven a jeho území bylo rozchváčeno šlechtickými rody v okolí. Největší díl obdržel správce Lichnice husitský hejtmán Jan Hertvík z Rušínova, který je uváděn i jako majitel Nové Vsi a Vilémova. Nejpozději v této době se tedy Víška dostala definitivně do majetku některého z okolních šlechtických rodů, nejpravděpodobněji pod panství správce Lichnice Hertvíka. K Lichnici ovšem, jak bylo výše uvedeno, mohla patřit již dříve. Z událostí husitských válek, které určitě vedly i k hospodářskému úpadku okolí, stojí za zmínku i průchod Žižkova vojska oblastí v roce 1423. Z tohoto roku totiž pocházejí dvě Žižkovy přepisované a ve Vilémově datované listiny. Znovu pak Žižka procházel oblastí v roce 1424 při své poslední cestě na Moravu. Během ní husitský vojevůdce náhle zemřel, dle tradice na území dnešní obce Žižkovo Pole u Přibyslavi. Tyto cesty by mohly vysvětlovat vyskyt takzvaných Žižkových dubů v okolí, například u Nové Vsi.

Po husitských válkách se v našich končinách odehrálo ještě jedno válečné drama dříve spojované s Rouzení. V roce 1469 vpadl do Čech odpůrce českého krále Jiřího z Poděbrad uherský král Matyáš Korvín. Jeho vojsko plenící český venkov bylo u Vilémova obklíčeno českou armádou. Uherský král tehdy musel žádat Jiřího z Poděbrad o jednání a ten s ním, po setkání obou panovníků v Úhrově, uzavřel příměří. Okolní vesnice tehdy velmi utrpěly uherským vpádem, který doprovázelo vypalování a drancování. Podle některých starších autorů právě tehdy definitivně zanikla Rouzeň a její obyvatelé se rozešli do okolních osad. Třebaže hypotézu o definitivním zániku Rouzeň již nelze považovat, i dle archeologických výzkumů Zdeňka Pehala za reálnou, mohl být rok 1469 rokem dalšího vyplnění okolních obcí. O uherském vpádu svědčí i dva nálezy uherských mincí z doby Matyáše Korvína, které byly, dle místní obecní kroniky, nalezeny ve Víšce.

Víška od první písemné zmínky v roce 1515

V druhé polovině 15. století získává Lichnici a její panství, jehož součástí je již tehdy zřejmě i Víška, jeden z nejbohatších panských rodů v Čechách – Trčkové z Lípy. Jak již bylo výše uvedeno, právě oni jsou prvními známými majiteli zdejší obce. Víme to z první písemné zmínky o Víšce z roku 1515. V ní Mikuláš Trčka z Lípy, první historicky doložený majitel Víšky, postoupil zdejší obec jinému šlechtici – Mikuláši Otmarovi z Holohlav. Mikuláš Trčka byl známý nejen jako jeden z nejbohatších mužů království a správce čáslavského kraje. Proslul zároveň jako krutý manžel, který svou ženu Kateřinu ze Šelmberka nechal zazdívat za nevěru. Víška tedy měla opravdu nekompromisního majitele. Trčkové v této době patřili k nejbohatším českým šlechtickým rodům. Jednalo se o původně zemanský rod, v této době již panský, který pocházel z vesnice Lípy u Hradce Králové. Závratně zbohatli v době husitských válek. Lichnici získal pro rod Trčků již zmíněný Mikuláš, který spolu s ní skoupil i velké množství vesnic na Čáslavsku a Chrudimsku. Do jeho panství patřila také Chotěboř i sousední Nová Ves. Erb měli Trčkové nahoře černý, dole červený a uprostřed se nacházelo stříbrné břevno.

Erb Trčků z Lípy

Na rozdíl od Trčků, kteří neznámo proč Víšku prodali, byli noví majitelé Víšky, Otmarové z Holohlav, rodem podstatně chudším a méně významným. Jednalo se pouze o zemany, kteří pocházeli z Holohlav u Hradce Králové. V erbu měli černého krkavce (havrana) se zlatým prstenem na zlatém štítě. Ve Víšce i sídlili, což dokazuje například zmínka o Mikuláši Otmarovi na Víšce z roku 1589. Přídomek na Víšce značil místo sídla a znamenal by, že zde pravděpodobně stávala nějaká zemanská tvrz. Samozřejmě je otázkou, kde bychom tvrz mohli hledat. Bohužel to přesně nevíme. Ovšem pokud bychom vycházeli ze skutečnosti, že tvrze mívaly tehdy své hospodářské zázemí – tedy takzvaný dvůr, je dosti pravděpodobné, že tvrz stála někde

u místa dnešní provozovny firmy Lacman. Zde totiž byl i později, až do dvacátého století, dvůr, tj. hospodářské středisko panství a později malečského velkostátku. Poslední zmínka o rodu Otmarů z Holohlav pochází z roku 1615, kdy je zmiňován Petr Skála Otmar z Holohlav a na Víse, držitel statku Víška. Víme o něm pouze to, že byl jedním ze čtyř synů Mikuláše Otmara. Jedná se o zároveň poslední osobu, která je z vísecké větve tohoto rodu vůbec v písemných pramenech zmiňována. Je tedy možné, že vísecká větev rodu Otmarů z Holohlav Mikulášem vymírá a Víška se pak dostává do držení jiného majitele. Druhou variantu by mohla představovat teorie, že Otmarům mohla být Víška zkonfiskována po bitvě na Bílé hoře. Tomu by napovídala poslední výskyt jména rodu Otmarů v písemných pramenech, který se váže k roku 1629. Tehdy byl jeden z příslušníků rodu jménem Zachař, který sídlil ve Svoli na Chrudimsku, předvolán k zaplacení pokuty za úcast v povstání proti Habsburkům. Ovšem prameny praví, že „posel komorní se ho nemohl nikde doptati“. Je tedy možné, že odešel spolu s vlnou pobělohorské emigrace české nekatolické šlechty.

Erb Otmarů z Holohlav

Dalším známým majitelem obce se stal Burian Chuchelský z Nestajova. O něm víme, že Víšku zakoupil a přivtělil jí k malečskému panství, jehož byl držitelem. Chuchelští z Nestajova byli opět starým českým, spíše nebohatým, zemanským rodem. Pocházeli ze zaniklé obce Nestajov na Plzeňsku a po husitských válkách získala jedna z dvou větví rodu statek Chuchel na Čáslavsku (odtud název Chuchelští). Jejich erb prozrazuje značné stáří rodu, má červený štít a na něm ve stříbrném provedení starou figuru zvanou korbel, tj. část kola s loukotí.

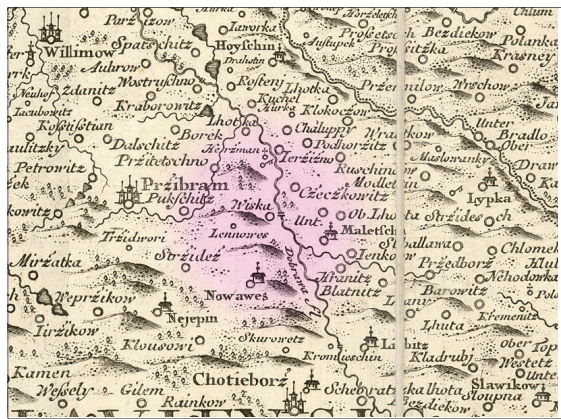
Éra Buriana Chuchelského spadá již do dalšího těžkého období českých dějin – do třicetileté války. Ta naše země připravila bitvou na Bílé hoře v roce 1620 o jejich samostatnost a dostala je definitivně pod nadvládu Habsburků, která trvala až do roku 1918. Do tehdejšího dění byl zapojen i zmiňovaný budoucí vísecký pán Burian, tehdy pán Malče. Spolu se svými bratry Ferdinandem a Hertvíkem aktivně participoval na českém stavovském povstání proti Habsburkům v letech 1618–1620. Přiznal se například k tomu, že se se svým lidem účastnil stavovských výprav a podílel se na svržení Habsburka Ferdinanda z trůnu a volbě zimního krále Fridricha Falckého za českého panovníka. V rozhodujícím momentě, pravděpodobně když se válečné štěstí začalo přiklánět na stranu Habsburků, přešel Burian Chuchelský k císařské straně. Na svých statcích pak spolu s majitelem Chotěboře Trčkou z Lipy podporoval císařské vojsko. Tímto takřka jic „převlečením kabátů“ zachránil, takřka za pět minut dvanáct, svůj majetek před konfiskací Habsburky. Konfiskační komise ho dokonce zbavila jinak obvyklé pokuty. Tu měl, jako nejnižší možný trest, obdržet coby účastník „ohavné rebelie“, jak povstání českých stavů nazývala habsburská propaganda. Naopak Burianův bratr Jan utekl po bitvě na Bílé Hoře do zahraničí, pobýval v Sasku a z malečského panství byl vyděšen.

Třicetiletá válka byla velice krutou dobou, která těžce poznamenala zdejší oblast a zasáhla prakticky s jistotou i naši obec. Místním regionem několikrát prošla vojska, což prakticky vždy znamenalo jeho drancování. V roce 1621 byla v blízké Chotěboři a Čáslavi ubytována císařská armáda složená z žoldněřů. Jejich cílem samozřejmě byl především maximální profit, tedy vedle žoldu hlavně kořist. Podle toho se chovali ke svému okolí. Výjimku proto nepředstavovalo hromadné zabavování majetku, znásilňování, zapalování obydli i zabíjení. Obrázek si můžeme udělat na příkladu Chotěboře, která „hostila“ vojsko císaře čtyřikrát. Jednalo se o roky 1621, 1624, kdy byli ve městě dle rozkazu ponecháni vojáci nemocní morem, 1627 a 1635, kdy vojáci po půlročním „hostování“ město při odchodu za odměnu zapálili. Protože Víška se i z tehdejšího pohledu nacházela nedaleko Chotěboře, zajisté stála vojákům za návštěvou. Co nezničilo vojsko císaře, dovršili Švédové, kteří do naší oblasti vpadli v roce 1645, obsadili okolní města jako Chotěboř, Havlíčkův Brod a Světlou a celý kraj sužovali drancováním a nesnesitelnými finančními i materiálními kontribucemi. Téměř s jistotou můžeme tvrdit, že drancování a válečné hrůzy postihly během války i Víšku.

Nelehká doba baroka – Víska po třicetileté válce

Nepřímým důkazem válečných ztrát ve zdejší obci a jejím okolí může být i první soupis majetku v Českém království, který měl po skončení války evidovat situaci po válečných ztrátách. Nazýval se Berní rula, byl vydán v roce 1654 a zmiňuje samozřejmě i Vísku. Uvádí, že Víska měla v době jeho sepsání celkem šest selských gruntů, což byla hospodářství s výměrou nad 15 korců. Dále obec vykazovala pět chalupnických usedlostí (chalupníci byli menší rolníci) a tři zahradnické usedlosti s výměrou menší než šest korců (platí zhruba, údaje o výměrách

jsou nejednoznačné). Dvě selské usedlosti byly pusté, což dokládá ztráty v době války. Jejich obyvatelé válku pravděpodobně nepřežili, protože stěhovat se bez souhlasu svého pána tehdy rolníci nemohli. Víska v této době byla podle celkového počtu usedlostí největší obcí malečského panství. Do panství patřilo celkem sedm vesnic, vedle Malče a Vísky ještě Horní a Dolní Lhotka, Jeníkovce, Blatnice a Sokolovce (zřejmě míněny dnešní Sokolovce). Z celkového počtu 53 hospodářství na panství měla Víska 16 včetně dvou pustých, zatímco Maleč pouze 10 (pro porovnání čtyři selské, čtyři chalupnické a dvě zahradnické usedlosti). Ztráty Vísky byly největší na panství,

Výřez Müllerovy mapy Čech z roku 1720, okolí Visky barevně změněno.
Mapová sbírka Historického ústavu Akademie věd ČR, v. v. i., sign.

VII/4/A-2587, sekce XIV

© Historický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., Praha

což dokládá řádění vojsk nebo infekčních chorob. Lze je ovšem označit za malé ve srovnání s Chotěboří, kde napočítali kromě 119 obydlených domů ještě 58 pustých (tedy třetinu celkového počtu), a to šest let po skončení války.

Doba třicetileté války znamenala zároveň nevidaný zvrát v náboženském vyznání místních obyvatel, které mělo pro nás těžko představitelnou obrovskou důležitost pro tehdejší obyvatele. Do bitvy na Bílé hoře byla tato oblast stejně jako naprostá většina Čech, respektive 90 % obyvatel Českého království, evangelického vyznání. Tuto skutečnost dokládá například stav v blízké Chotěboři. Po vítězství Habsburků se situace násilnou cestou změnila. Nejprve byli ze země vypovězeni nekatoličtí kněží a v roce 1627 bylo přikázáno všem obyvatelům království vyznávat jediné povolené náboženství, a to katolické. Nekatolická šlechta a měšťané mohli odejít ze země, poddaní – tj. obyvatelé naší obce – museli přejít na katolickou víru.

Náboženské poměry v obci a úspěšnost rekatolizace, tj. znovupokatoličování obyvatel, udává další písemný pramen z tohoto období. Je jím „Soupis obyvatel dle víry“ z roku 1651. Ten uvádí ve Vísce jménem a příjmením celkem 70 osob, z toho jen 22 nekatolíků, všichni byli podle speciálního znaménka vhodní k pokatoličtění. Z hlediska povolání, které soupis uvádí, naprosto převažují lidé pracující v zemědělství, kromě nich měla obec pouze jednoho krčmáře, tedy hostinského, a jednoho řezníka. Dva obyvatelé byli evidováni jako cizinci. Obec vykazovala devět sedláků (rozdíl s berní rulou dán zřejmě rozdílem ve výměře půdy, od které již byli rolníci považováni za sedláky) a pět chalupníků. Celkem tedy soupis uvádí 14 obsazených usedlostí, tedy stejný počet jako berní rula. Ostatní muži jsou uváděni jako podruzi, nebo pohůnci a pacholci, tj. sloužící buď v panském dvoře, nebo na statcích větších rolníků. Příjmení uvádí soupis následující: Kočí, Pražák, Kavka, Navrátil, Krulík, Kubera, Lhoteckej, Bednařík, Sedláků, Bednářů, Markolt, Doležal, Venzaa, Ševců, Urbánků, Krejčová, Krčmář, Zelnohorskýho, Urbánek, Tkadlec, Loula, Švec, Pavlu, Chocholouš, Pešek a Suhej. Zajímavé je, že pouze jedno příjmení – Pešek – se vyskytuje v dnešní Vísce. Nemalá část jmen

příjmení nemá (v rule je uvedeno křestní jméno a zkratka n.). Většinou se jedná o podruhy, tedy sloužící. Je to dáno tím, že příjmení byla nepovinná a povinně se zaváděla až v době vlády Marie Terezie, tedy zhruba o 100 let později. Z křestních jmen tehdy bylo ve Vísece nejoblíbenější u žen jméno Anna a Kateřina nebo Káča a u mužů jednoznačně Jan. Z dnes již netradičně znějících křestních jmen lze uvést u žen Dorotu, Verunu, Rozinu, či Markyту, u mužů třeba Samka nebo Jíru.

Víska zůstávala v této době v držení malečských pánů Chuchelských z Nestajova. Po smrti již uvedeného Buriana v roce 1631 zdědila panství jeho druhá žena Eliška Dobřenská z Dobřenic. Po ní statek převzal syn Rudolf Adam, který podle některých zdrojů držel Maleč až do roku 1687. Jiné zdroje tvrdí, že panství získal v roce 1673 další majitel rytíř Jan Václav Udrcký z Udrče. Výzkum historických pramenů zatím nepokročil do té fáze, abychom mohli s definitivní jistotou uvést, který z těchto údajů je pravdivý. Nicméně oba typy zdrojů se shodnou na následujícím datu – v roce 1687 panství zakoupil hejtman časlavského kraje Augustin Norbert Voračický z Paběnic. Voračičti z Paběnic, se stali v době svého působení na místním panství hraběcí rodem. Pocházeli původně jako zemané z Paběnic u Kutné Hory a ve svém erbů měli štít rozdělený na kříž se stříbrnými a modrými poli a srdečním štítkem.

Vraťme se ale přímo k obci Víska. Co se týče počtu jejích obyvatel, máme údaj z tzv. tezeziánského katastru, který vychází ze situace roku 1757. Tehdy heřmaňská farnost vykázala ve Vísece 89 duší, tj. obyvatel starších sedm až deset let, kteří vykonali velikonoční zповědňi povinnost. Je to tedy údaj nepřesný, zřejmě neuvádí děti, snad i některé starší obyvatele, případně i tajné protestanty. Každopádně je to pouze o málo více než udává o sto let dříve, pro rok 1651, Soupis obyvatel dle víry. Jako zajímavý lze hodnotit údaj, podle něhož měl vísecký mlýn tehdy dvě kola a tři stoupy, tj. zařízení na drcení tvrdých, křehkých hornin, zejména rud, dále pilu a olejnu. Překvapivá je i skutečnost, že malečské panství mělo 27 rybníků, tedy podstatně více než je současný stav (u Vísky např. Společný, Vohrada, Hubáč, U dubu a možná některé další, protože z uvedených názvů není jasná lokalizace).

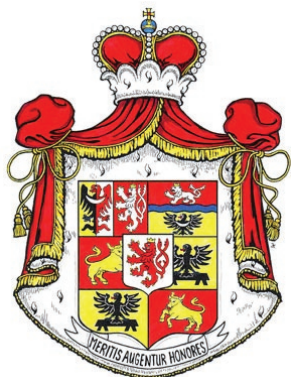
Pokusme se nyní podívat se na život obyvatel Vísky v této nelehké době. Pokus budeme vycházet z již zmiňovaného Soupisu obyvatel dle víry, všichni obyvatelé Vísky byli poddaní s postavením nevolníků. To tehdy znamenalo, že bez svolení svého pána se nevolník nemohl oženit, vdát, odstěhovat a dát děti do školy nebo do učení. V praxi povolení vydávala panská kancelář, která sídlila u zámku v centru panství a vyřizovala všechny záležitosti poddaných. Dále byl poddaný povinován zdarma tři dny v týdnu od slunka do slunka robotovat na panských polích, a to se svým náradím a sedláci i se svým koňským či volským potahem. V době žní a senoseče mohla být roboty až šest dní v týdnu. Kdo robotoval málo intenzivně, mohly na něj čekat fyzické tresty od drába, který na robotující dohlížel. Na své polnosti, které sloužily k jeho obživě, se tak zdejší rolník dostal až poté, co si odpracoval robotu na panském. Svě vrchnosti musel dále odevzdávat formou dávek nemalé množství toho, co vypěstoval. Další zátěž pro něj znamenaly odvody pro stát či církev.

Vraťme se ale nyní k majitelům zdejšího panství. V roce 1719 došlo k jejich další změně, když ho koupil František Josef hrabě ze Schönfeldu. Hrabě ze Schönfeldu neměl mužského potomka, který by po něm panství převzal, a tak se dědičkou jeho majetku stala dcera Kateřina. Ta si v roce 1764 vzala knížete Jana Adama z Auerspergu a na místní panství se tak dostává asi nejvýznamnější šlechtický rod v jeho historii – Auerspergové. Ti Vísku pak provázeli při vkročení do 19. století.

Na přelomu – obec od konce 18. století do roku 1850

Konec 18. a první polovina 19. století představují dobu, kdy se v našem státě zrodil průmysl, výrazně zlepšila úroveň zemědělství, prudce narostl počet obyvatel i jeho životní úroveň. A také dobu, kdy se zrodil a emancipoval novodobý český národ v období tzv. národního obrození.

Jak již bylo uvedeno, majiteli zdejšího panství a tím i de facto zdejší obce byl rod Auerspergů. Auerspergové spravovali Vísku jako majitelé od druhé poloviny 18. století až do

Erb knížecího rodu Auerspergů

roku 1812 a který nechal přestavět malečský zámek v duchu tehdy módního stylu empír. Značnou proslulost získal také Vincent Karel z Auerspergu (1812–1867). Ten pro změnu přestavěl zámek ve Žlebech, a to ve stylu inspirovaném romány anglického spisovatele Waltera Scotta. Další členové rodu se proslavili na politickém kolbišti rakouské a později rakousko-uherské monarchie. Patřil k nim například Karel Vilém Auersperg, který se stal v letech 1867–1868 dokonce předsedou vlády. Tolik tedy k majitelům panství, jehož byla zdejší obec součástí.

Co se týče života poddaných, tedy obyvatel Víšky, změna k lepšímu přišla až s dvěma významnými událostmi, které zcela jistě zásadním způsobem zasáhly do života místních obyvatel.

Víšečtí chlapci, fotografie z počátku 20. století. Pohled z dnešní zahrady mateřské školy, v pozadí lipové stromořadí a budova dnešní sokolovny

zřízení zdejší samosprávy po roce 1848. Patřili k velmi významným rodům habsburské monarchie. Jejich mocenská základna, hrad Auersperg, se nacházel v dnešním Slovinsku, velké množství statků měl rod v rakouských zemích, jako například v Tyrolsku. Rodový erb Auerspergů je typicky knížecí má tudíž oproti hraběcímu o dvě pole navíc – tedy celkem šest. Uprostřed se nachází stříbrný štítek s červeným lvem, z heraldických zvířat na něm nalezneme ještě orla, lva, lvici a tura.

Auerspergové se do českých zemí dostali právě v první polovině 18. století vyženěním zdejšího panství. Centrem své panské domény učinily Žleby, jejichž zámek nechali později velkoryse přestavět. Malečské panství pak tento rok vlastnil až do roku 1860. K významným osobnostem rodu patřil například František z Auerspergu, který stál v čele malečského panství od

roku 1812 a který nechal přestavět malečský zámek v duchu tehdy módního stylu empír. Značnou proslulost získal také Vincent Karel z Auerspergu (1812–1867). Ten pro změnu přestavěl zámek ve Žlebech, a to ve stylu inspirovaném romány anglického spisovatele Waltera Scotta. Další členové rodu se proslavili na politickém kolbišti rakouské a později rakousko-uherské monarchie. Patřil k nim například Karel Vilém Auersperg, který se stal v letech 1867–1868 dokonce předsedou vlády. Tolik tedy k majitelům panství, jehož byla zdejší obec součástí.

Co se týče života poddaných, tedy obyvatel Víšky, změna k lepšímu přišla až s dvěma významnými událostmi, které zcela jistě zásadním způsobem zasáhly do života místních obyvatel. První z obou přelomových změn se odehrála v roce 1781, kdy císař Josef II. zrušil svým patentem nevolnictví. Znamenalo to, že místní rolníci získali osobní svobodu. To jim umožnilo se nadále bez souhlasu svého pána ženit, vdávat, stěhovat, dávat děti do škol a do učení, ale i prodávat a zadlužovat svou usedlost, což dříve nebylo možné. Tehdy také mohl začít pozvolný odchod zdejších obyvatel do měst. Ta začala rychle růst a také se počesťovat. Nicméně v tomto období byly tyto odchody kompenzovány rychlým růstem počtu obyvatel zůstávajících v obci. Dokumentují nám to následující údaje, podle nichž rychle rostl počet obyvatel i domů ve Víšce. Ta v roce 1787 vykazovala 35 čísel popisných, v roce 1843 jich bylo již 47 a v nich 335 obyvatel, tedy růst na více než dvojnásobek za necelých sto let.

Další významný mezník představoval rok 1848. Tehdy bylo v průběhu revoluce, která propukla v tomto roce v celém rakouském mocnářství, zrušeno poddanství. Znamenalo to, že rolníci získali možnost vykoupit se z dosud povinné roboty. Jejich dosavadní robotní

a dodávkové povinnosti vůči malečskému panství tak vzaly za své a zdejší zemědělci se stali plnoprávními občany státu.

Poprvé samostatní – Víška v letech 1850–1914

Dva roky po zrušení roboty a poddanství, v roce 1850, získali místní obyvatelé poprvé samosprávu, tzn. že vznikl předchůdce obecního úřadu. Obyvatelé si tak poprvé v historii mohli zvolit své zastupitele a obec převzala kompetence malečského vrchnostenského úřadu, nebo-li panské kanceláře. V rámci tehdejších změn byly také vytvořeny okresy a Víška byla zařazena do politického okresu chotěbořského, kde zůstala až do roku 1960. Z hlediska příslušnosti ke kraji jsme nadále patřili do kraje čáslavského, jako tomu bylo již od středověku, v letech 1855–1862 pak do kraje pardubického. Poté došlo ke zrušení krajů a okres následně spadal přímo pod úřady Země české v Praze. Příslušnost k zemi trvala až do roku 1949, kdy byly znovu zřízeny kraje. Víška se stala součástí kraje pardubického a od roku 1960 pak Východočeského kraje.

V době své samostatnosti v druhé polovině 19. století zaznamenávala zdejší obec, tak jako ostatní venkovská sídla, pozvolný vzestup životní a celkové společenské i vzdělanostní úrovně svých obyvatel. K té přispíval nepřímo i nový majitel malečského velkostátku, který měl ve Víšce stále velké pozemky. Tím se stal od roku 1860 známý představitel rodící se české politické scény František Ladislav Rieger. Rieger byl většinou současníku považován za druhého nejvýznamnějšího českého politika druhé poloviny 19. století. Tím prvním měl být „otec národa“ národa František Palacký, jehož dceru Marii měl Rieger za manželku. František Ladislav Rieger tehdy zakoupil malečské panství, jehož součástí byl i víšecký dvůr s přilehlými polnostmi, který zaměstnával i některé místní obyvatele. Malečské panství ho stálo 300 000 zlatých, ale moc nevynášelo, ročně okolo 3 000 zlatých, tedy pouze jedno procento své ceny, což bylo málo i na tehdejší poměry. Rieger v Malči často pobýval a stejně tak jeho tchán František Palacký. Oba prý velmi rádi chodili na procházky po okolí a jistě vícekrát zavítali i do Víšky. Za oběma politiky přijíždělo na malečský zámek mnoho významných představitelů tehdejší české společnosti, jako například básník Jaroslav Vrchlický, dramatik Ladislav Stroupežnický či hudební skladatel Antonín Dvořák. Můžeme předpokládat, že mnozí z nich si během svých procházek do okolí určitě našli cestu i do Víšky.

Ohledně počtu obyvatel zaznamenávala Víška v době Riegra a Palackého spíše stagnaci. V roce 1850 jich zde žilo 413, nejvyšší počet byl hlášen při sčítání v roce 1880, a to 415. Na konci 19. století v roce 1900 zde žilo 344 obyvatel a před první světovou válkou v roce 1910 stoupl jejich počet na rovných 400.

O období druhé poloviny 19. století máme pro Víšku bohužel zatím pouze velmi málo informací. V roce 1861 došlo ve zdejší krajině, dle záznamu novoveské kroniky, k průtrži mračen. Při ní se prothly hráze obou novoveských rybníků a následná povodeň vyplavila nejen Novou Ves, ale i Víšku. Další nepřijemná událost, mající tak trochu charakter živelné pohromy, se odehrála o pouhých pět let později. V roce 1866 prohrálo rakouské vojsko s Pruskem bitvu u Hradce Králové a tím i celou prusko-rakouskou válku a pruská vojska obsadila celé české země. Již několik dní po bitvě, konkrétně 8. července 1866, se v blízkosti obce na loukách u Malče utábořil obrovský kontingent pruské armády. Vojsko leželo u obce tři dny a vojáci byli po šedesáti ubytování v jednotlivých domácnostech či stodolách. Vesničané museli každý den zabít krávu, aby byly alespoň částečně nasyceny potřeby vojska. Náklady na pobyt měla později uhradit postiženým vídeňská vláda, ale nikdy tak neučinila. Není divu, že po průchodu pruských vojsk postihla celé české země epidemie cholery. Její vražednost lze ukázat na příkladu sousední Nové Vsi, kde zahubila v krátké době 40 obyvatel z celkového počtu 749.

Již o rok později vznikla, opět v sousední Malči, ale s dosahem i pro Víšku, hospodářská záložna. Ta se pak v roce 1900 změnila na spořitelni a záložní spolek, lidově řečeno kampeličku. Její fungování mnozí zdejší starší obyvatelé ještě pamatují. Kampelička pracovala na principu dobrovolného spořicího a úvěrového družstva. Její členové do ní ukládali volný

nedaleko před realizací těsně před první světovou válkou. Bohužel válka jeho uskutečnění odsunula a po jejím skončení postupně zapadl, mimo jiné proto, že se začala rychle rozvíjet nákladní automobilová doprava, ale také vznikaly první autobusové linky.

Víska se na konci 19. století začala propojovat se světem i po stránce informační. V roce 1878 vznikla v sousední Malči pošta, pod kterou spadala i zdejší obec. Dne 14. září 1882 byl zprovozněn telegraf z Chotěboře do Malče přes Novou Ves a Vísku. Další přelom se odehrál o něco později na poli zdravotnictví. V roce 1906 zažádala obec Maleč o zřízení lékařského obvodu. Nadřízené orgány jí vyhověly a o rok později přišel do obce první trvale zde zaměstnaný lékař, pod jehož obvod spadala (a fakticky spadá dodnes) i obec Víska.

Zajímavý moment pro možnosti zaměstnání zdejších obyvatel představovalo zřízení rolnického akciového cukrovaru těsně za hranicí katastru Vísky v areálu, kde dnes sídlí malečské zemědělské družstvo. Počin vznikl s podporou Františka Ladislava Riegra a spadl do období vrcholícího vzestupu pěstování cukrové řepy. V něm patřily české země k lídrům světové produkce a k nejvýznamnějším exportérům tohoto, jak se někdy u nás říkalo, bílého zlata. Počin to ale nebyl příliš promyšlený, protože zdejší půda pro pěstování cukrové řepy není zrovna ideální. Není divu, že cukrovar brzy (v roce 1886) ukončil svoji činnost a v areálu se pak vystřídalo několik provozoven. Nejprve to byla továrna na umělou vlnu, později tkalcovna s 200 stavů. Po první světové válce zde nájemce malečského statku zřídil výrobu umělých barev pro školy a malíře a také velkou truhlárnu, kde se pracovalo až na 65 dřevoobráběcích strojích. V továrně byla dle záznamů z obecní i školní kroniky zaměstnána i část obyvatel Vísky. Její provoz byl uzavřen v roce 1928 v předvečer velké hospodářské krize, což prohloubilo už tak velmi těžký dopad krize na zdejší obyvatele. Ve třicátých letech byl objekt bývalé továrny přestaven na penzion pro letní hosty a odtud i současné lidové pojmenování sídla zemědělského družstva jako „penzion“.

Pokud na těchto stránkách zmiňujeme často Maleč, je to proto, že s ní naše obec byla poměrně těsně propojena, a to až do období druhé světové války. Jednalo se jednak o propojení hospodářské, ve Vísce byl důležitým zaměstnavatelem dvůr malečského statku, který sídlil v místě dnešní provozovny firmy Lacman. Dvůr byl hospodářským centrem, z kterého se obdělávaly pozemky náležející v okolí naší obce malečskému statku a zároveň zde bylo chováno hospodářské zvířectvo. Dvoru patřily i některé zdejší domy, které sloužily k ubytování jeho zaměstnanců. Šlo především o stavení v jeho bezprostřední blízkosti. Jako příklad uveďme dům čp. 5 (patřící nyní paní Lence Kreuzové) a domy čp. 42 a čp. 48 (dnes se jedná o jednu usedlost patřící rodině Hanouskové). Celkově malečský statek obhospodařoval před první světovou válkou celkem úctyhodných 1 211 hektarů půdy s centrem v sedmi dvorech podobných víceckému Přímou ve Vísce pak provozoval cihelnu s výrobou pálených cihel a střešních tašek (v Malči například i pivovar).

Jak již bylo uvedeno, Víska spadala pod poštovní a lékařský obvod v Malči a propojení existovalo i na úrovni spolků. Nebyla to pouze uvedená kampelička, ale také okrašlovací spolek, který byl v Malči vytvořen již v roce 1906 (po druhé světové válce na jeho místě vznikl Český svaz zahrádkářů). Ten například každoročně konal výstavy výpěstků svých členů, které byly pravidelné, a je tomu tak dodnes, obesílány pěstiteli z Vísky. Také tělocvičná organizace Sokol, která vznikla v roce 1920 v Malči, měla od počátku značný počet členů z Vísky. Tento byl tak velký, že po zrušení továrny v Malči vícečtí členové převažovali, takže Sokol následně v roce 1930 přesídlil do Vísky.

Stěžejní význam pro fungování obce mělo v této době již obecní zastupitelstvo – tzv. obecní rada, která byla volena tak jako dnes v komunálních volbách. Na počátku 20. století měla starostu, dva radní a výbor se sedmi členy, z nichž jeden byl tzv. virilista, tedy nevolený zástupce velkostatku v Malči, který byl členem zastupitelstva z titulu své funkce. Obec zaměstnávala i obecního sluhu. V jejím čele stál starosta. Jména zdejších starostů prozatím známe až od konce 19. století. Postupně se v této funkci vystřídal Jan Lašek z čp. 20, který byl starostou 18 let, dále od roku 1909 Antonín Piskač povoláním kolář z čp. 45 a po něm od roku 1912 Jan Piskač z čp. 15, který se vzdal starostování pro nemoc. Během první svět. války byl starostou Václav Březina z čp. 53. Obec žila zřejmě čilým společenským životem. Nejpозději

od roku 1906 se zde hrálo ochotnické divadlo, například ve školním roce 1911-1912 sehráli místní ochotníci celkem sedm představení. Jejich výtěžek velmi často věnovali škole na nákup pomůcek pro děti. V roce 1907 ve Víšce vznikl Sbor dobrovolných hasičů, nejpozději od roku 1912 se v obci pořádaly plesy.

Ze stejného roku máme o Víšce údaje z tzv. Chytilova úplného adresáře pro království české. Adresář udává spoustu zajímavých skutečností. Tak například ve Víšce tehdy působilo překvapivě velké množství živnostníků. Patřil k nim kolář a starosta Antonín Piskač z čp. 45, krejčí Jan Pešek z čp. 51, kovář František Sekerka, mlynář Karel Nevole (rok předtím byl jeho mlýn zničen velkým požárem), obuvník František Mádl, truhlář Karel Nevole z čp. 52 a porodní bába Marie Musílková z čp. 17. Dokonce zde byla provozována i výroba cementových tašek (hostinský Alois Faiman). Dále v obci působily dva hostince, oba s trafikou. První provozoval na stejném místě jako dnes pan Alois Faiman (píšící se tehdy ještě německy). Druhý hostinec se nacházel na místě dnešní sokolovny, patřil židovskému obchodníkovi Gustavu Hermanovi a jako nájemce v něm působil Josef Jílek. V obou provozovnách fungoval i obchod se smíšeným zbožím. Ve Víšce mohli zájemci navštívit tři hokynářství, kde své zboží nabízeli tři obchodníci: Václav Březina v čp. 53, u kterého adresář výslovně uvádí, že nabízel i pivo, kořalku a sodu, dále František Kalvoda a Karel Nevole z čp. 52. V obci také pracovala cihelna, kterou provozoval Václav Hrabyně, nájemce dvora patřícího rodině Riegrů. Zajímavý je i údaj o obecních financích. Obec tehdy měla poměrně velký dluh 30 000 korun, s největší pravděpodobností za výstavbu školy), ale zároveň nízké daně. Ty tehdy stanovovalo obecní zastupitelstvo formou přírážek k státním daním. U nás tvořily 15 %, zatímco v Uhelné Příbrami 50 % a v Libici 41 %. Víška tak měla jedny z nejnižších přírážek v okolí.

Víšecká škola

Velmi významný přelom v historii Víšky přinesl rok 1901, kdy obec dokončila stavbu školy (patro dostavěno později). Její slavnostní zprovoznění se odehrálo vysvěcením katolickým farářem Svobodou z Heřmaně 29. prosince 1901. Do té doby místní děti docházeli do školy v Heřmani. Víška také získala svého prvního učitele pana Josefa Švadlenku, který zde působil dalších 23 let. Záležitosti školy spravovala šestičlenná místní školní rada volená obecním zastupitelstvem. Jejími členy byl starosta obce Jan Lašek jako předseda, dále správce školy pan učitel Švadlenka, heřmaňský katolický farář, jehož členství v radě bylo tehdy z titulu jeho funkce povinné, též z titulu své funkce zástupce velkostatku v Malči, dále místní rolník Jan Piskač a zdejší mlynář a školní dozorce Karel Nevole. Ten se velmi zasloužil o založení školy, o školu se pečlivě staral a finančně ji podporoval.

V prvním školním roce navštěvoval školu úctyhodný počet 67 dětí a učilo se po půl dnech.

Kromě Josefa Švadlenky zde vyučoval farář Svoboda z Heřmaně tehdy povinné náboženství a manželka učitele Švadlenky ruční práce. Škola brzy založila školní zahradu, pokusné pole, zelinářské a botanické oddělení s květinami, zasadila ovocné stromy a vybuodovala

První stavba víšecké školy z roku 1901

letní cvičiště. Postupně se zlepšovalo její vybavení, jednak díky každoročním příspěvkům obce, a také darům místních obyvatel. Ti často věnovali škole přímo pomůcky (vycpaná zvířata) či finanční dary. Jednalo se nejen o dary jednotlivců, například mlynáře Karla Nevoletého nebo hostinského Aloise Fajmana, ale také výtěžky z divadelních představení místních ochotníků, nebo dokonce o dary omladiny z výtěžku plesu. Z 67 dětí platilo 43 školné, zbytek byl od placení osvobozen. Všichni byli z věřících rodin, 61 řadila škola ke katolíkům, šest k evangelíkům.

Učitelé školy psali od jejího založení až do 50. let 20. století školní kroniku, která se od roku 1902 stává důležitým pramenem pro objasnění dějin naší obce. Kronika je psána velmi pečlivě, často, z dnešního hlediska, velmi půvabným archaickým stylem. Může představovat nejenom zdroj pro poznání vývoje Visky, ale jedná se také o velmi zajímavé čtení. Díky němu můžeme nahlédnout do života obyvatel obce a do jejich problémů od počátku 20. století po dalších zhruba 50 roků. Kronika také odráží měnění se loajalitu jejich autorů k různým státům a režimům. Její zápisy dokumentují oslavy narozenin „nejjasnějšího císaře Františka Josefa“, poté zakladatele československé státnosti, nepochybně opravdově upřímně ctěného prvního prezidenta Tomáše Garigua Masaryka. Po poslední oslavě Masarykových narozenin, před druhou světovou válkou v březnu 1939, stejný autor o šest týdnů později, v již právě čerstvě okupovaném Protektorátu Čechy a Morava, zmiňuje, že ve Vísce byly vyvěšeny vlajky české a německé a „poprvé vzpomínáno narozenin Vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera“. Po druhé světové válce přichází krátký závan svobody s návratem slavení výročí Masaryka a tehdejšího „prezidenta Budovatele“ Edvarda Beneše. A v roce 1948 se plynule, opět během jednoho roku, přechází ke slavení narozenin tehdejšího komunistického prezidenta Klementa Gottwalda, vzorného budovatele komunistického Československa, poslušného satelitu Moskvy. Právě tento satelit poté, zprvu jako jediný opravdu vyspělý stát tehdejšího východního bloku, velkoryse dotoval ze zdejších peněz budování socialismu všude na světě, místo aby je investoval ve větší míře do svých obcí a měst. A na každé takové slavnosti, jak jinak, řečnil zdejší učitel, jehož loajalitu každý režim, zejména ty totalitní, tvrdě vyžadují.

Zdejší školní kronika je natolik zajímavým pramenem, že stojí za to ocitovat její text a nechat ji mluvit o dobách minulých. Tak například v zápisu z roku 1904 se dozvídáme, že Visku postihlo velké sucho. Kronika ho líčí slovy: „...potok Viskou protékající zůstal po více týdnů bez vody, čehož není zde paměti. Nádržky vodní jsou zcela vyschlé. Orati nelze, jest půda jako kámen ztvrdlá. Parné slunce vytáhlo z rozpukané země poslední krůpěj vláhy. Louky nedaly otav, zeleň zmizela. Tráva uschla, stromy vadly, ovoce z nich opadalo dávno před začátkem dozrávání. Z půdy hluboko rozpukané, zrovna průrvami roztrhané stal se úhor. Ceny potravin následkem neúrody značně stoupají, sucho způsobilo rolnictvu velikou pohromu“.

Naopak o čtyři roky později, jak se tehdy psávalo Léta Páně 1908, se odehrála největší povodeň v posledním století historie obce. Nechme proto opět ocitovat kroniku: „23. května o třetí hodině odpolední postížena byla obec zdejší velkou živelnou pohromou. Za strašlivé bouře, kdy blesk za bleskem šlehal z temné oblohy,

Visecká škola po dostavbě patra v roce 1911

spaly se kroupy – spíše kusy ledu – déle než hodinu. Zatím prudký liják změnil se v průtrž mračen. Rybníky v Nové Vsi se protrhly a v krátké době dravý proud ničil vše, co mu bylo v cestě. Potok naší obcí tekoucí změnil se v hučící řeku a zaplavil příbytky podél vody. Lidé sotva vyvázli, ponechavše dravému živlu napospas veškerá domácí zařízení. Utopená domácí zvířata, nábytek, hospodářské stroje, dříví a stromy s kořeny vyrvané záhy unášeny byly kalnými vlnami. Nejhůře bylo v domcích nad silnicí. Most silniční v náspu nestačil proudům vody. Záhy nad náspem zadrželo se tolik vody, že zatopila domky při potoce až po střechy a ječíc valila se přes vysoký násep mostu, jež značně poškodila. V domcích 1, 39, 47 vnikla voda do světnic, kde stála 2 metry vysoko. Náves byla skoro celá pod vodou podobajíc se dravé řece, na jejíž kalných vlnách plovaly vyvrácené topoly a pařezy. Úroda polní byla krupobitím zničena úplně. Louky zaneseny pískem a kamením. Není zde pamětníka tak hrůzné živelné katastrofy.“

Vísecká škola se prakticky ihned stala jedním z center života v obci, a protože počet dětí stále stoupal (ve školním roce 1910/1911 jich docházelo 91), rozhodla obec o přístavbě patra. Ta byla provedena v roce 1911 a škola po ní zaměstnala i druhého učitele, protože se rozdělila na dvě třídy. Postupně se rozrůstaly i aktivity školy. Například v roce 1910 se odehrál první školní výlet. Jenom pro zajímavost směřoval na okresní výstavu do Nasavrku a proběhl za pomoci dvou místních sedláků, Karla Nevoleho a Jana Piskače, kteří zapůjčili na celý den každý pár koní a žebříňák. Takto děti vyrazily do Nasavrku. Zde pak správce školy usmlouval vstup zdarma na výstavu a po jejím zhlédnutí odešly děti na oběd a do kinematografu jak se tehdy říkalo kinu, oboje jim hradila místní školní rada, tedy obec. Z Víšky vyjely o šesté ráno a vrátily se v devět večer, jak praví kronika „zpívající po celou cestu školní písně“.

Snad by ještě stálo za zmínku uvést pro porovnání s dneškem některé momenty tehdejšího školního roku. Školní rok končil v roce 1902 až 31. července, a to slavnostní mší Te Deum v chrámu Páně v Heřmaně. Dětem zde byla rozdána za přítomnosti školní rady vysvědčení a po vykonání zpovědi a účasti na svatém přijímání se vydali na prosebný průvod do polí za dobrou úrodu. Jak již bylo uvedeno, slavily se narozeniny císaře (děti je nejspíš neměli příliš v lásce, protože na oslavu museli přicházet do školy během srpnových prázdnin, jakoby se císař pán, v duchu pouček Járy da Cimbermana, nemohl narodit ve vhodnější datum). Ale oslavu vyžadovaly i císařovy jmeniny a jmeniny jeho, tehdy již dávno zesnulé, manželky. Ocitujme proto opět pana učitele Švadlenku: „Dne 4. října na den nejvyšších jmenin Jeho Výsosti císaře pána a dne 19. listopadu na den jmenin Její Výsosti císařovny sešlo se žactvo

Žáci vísecké školy se svým učitelem Lidmilou

v sedm hodin ráno ve škole a po stručném proslovu správce školy o významu dne odebralo se ku slavnostním službám božím do farního chrámu Páně v Heřmani.“

Škola během roku plnila samozřejmě i funkci osvětovou. Tak například během roku 1906 došel do školy výnos o tuberkulóze. Mimo jiné doporučoval zavést, v rámci boje proti této chorobě, do budovy plivátka. Ocitujme opět řádky nám již známého autora: „Ve třídě i na chodbách budtež plivátka částečně vodou naplněná... Děti ať užívají plivátek a nepolykají chrchlů. Děti kašlající necht' mají kapesníky. Žáci budiž poučení, aby neplivali na zem, nekašlali a nedýchali jiným do obličeje, neohryzovali si nehtů, neslinili si prsty při obrácení v knihách. Na stěnách učebny, chodeb a záchodů necht' jsou průpovědi o čistotě“.

Ve stínu války – Víska v letech 1914–1918

V roce 1914 zasáhla tehdejší Evropu a s ní i zdejší obec první světová válka. Valná část mužů musela postupně odejít na frontu a na obdělávání hospodářství zůstali doma pouze ženy, staří a děti, případně váleční zajatci přidělování zemědělským rodinám. Obrovsky vzrostly ceny potravin a všech životních potřeb. Například kilo sádra stálo 70 korun, tolik co před válkou celé prase, takže dle školní kroniky mnoho dětí trpělo hladem a podvýživou. V obci chyběly základní životní potřeby. Nedostávalo se například uhlí, takže dle školní kroniky v nevytápěných učebnách klesala teplota během kruté zimy v letech 1916–1917 až na -6°C , což vedlo k tomu, že zamrzal i inkoust v kalamářích. Základní potraviny a životní potřeby se kupovaly na přidělové lístky, ale hroutící se rakousko-uherský stát nebyl schopen ani tyto tenčíci se přiděly zajistit. Často jediná možnost, jak si potraviny opatřit, byla získat je za mnohonásobně vyšší cenu na černém trhu. Rolníci museli vše vypěstované odevzdávat státu v rámci povinných dodávek za pro ně nepříznivou cenu. Nemalá část z nich se samozřejmě snažila produkty zatajovat a prodávat na černém trhu. Tak si někteří z nich mohli přijít k nemalým ziskům. Na válce také vydělali dlužníci, protože prudká inflace totálně znehodnotila hodnotu rakousko-uherské koruny a samozřejmě úspory obyvatel. Valná většina rolníků ale trpěla častými rekvizicemi, tj. zabíráním obilí, dobytka, koní, kteří potom zoufale chyběli při obdělávání polí.

Válka přinesla i řadu obětí na životech, z Vísky padlo celkem 12 vojáků, jejichž jména jsou uvedena na pomníku padlých u školky. Do války muselo nastoupit celkem 59 mužů z Vísky, devět z nich se vrátilo zraněných. Tři vícečetí rodáci vstoupili během války k československým legiím, aby dobrovolně, za cenu riskování vlastního života, bojovali za svobodu země a vytvoření Československa. Byli to Matěj Filip z čp. 64, Jaroslav Fajman z čp. 23 a František David, který se ve Vísce pouze narodil a v době války zde již nežil.

Památník padlých z první světové války v parku před budovou obecního úřadu

Válka se velmi dotkla nejenom rodin padlých. Trpěly jí zejména děti. Práci na poli totiž musely od mužů, kteří odešli na frontu, převzít ženy a dospívající děti, menší přebíraly péči o domácnost. Ve škole navíc místo vyučování občas také vyráběly papírové vložky do vojenských bot. Děti strádaly i častou nemocností z podvýživy. Zdejší učitel si často velmi stěžuje na mravní úpadek mládeže, kterou způsobilo to, že „otcové rodin jsou většinou povoláni do války a ruka matčina jest často slabá“. Dle

jeho záznamů se ve Víšce mezi dospívajícími velmi rozmohla konzumace „lihovin, kouření, lesní a polní pých, nemravné a neslušné řeči“. Po škole byla čím dál tím častěji vyžadována loajalita k mocnářství. Ze školní knihovny se, stejně jako na počátku fašistické a komunistické diktatury, vyřazovaly „nevhodné“ knihy. Učitel rozdával lístky na potraviny, musel se účastnit revkvičních pobídek, agitovat pro to, aby občané upisovali válečnou půjčku. Během prázdnin se staral o děti, byl nucen s nimi chodit do lesa sbírat houby, lesní plody či léčivé byliny. Vyžadovaná loajalita se projevila i v, z dnešního pohledu až bizarním, ale krásně znějícím, textu kroniky. V zápisu ze školního roku 1915/1916 se píše: „Vděčností, vroucí oddaností a neskonalou láskou k svému panovníku naplněna jsou srdce všech obyvatel říše rakouské“ ... „všude v paláci i chýšce zřítí dnes tichou radost, jež v očích plane a rtové šeptají vroucí modlitbu k trůnu Nejvyššího za blaho, zdraví, štěstí a požehnání milovaného vládce a za vítězství chrabrých našich vojsk.“ Jak se asi psala takováto slova muži, který okolo sebe viděl drahotu, válečné sirotky, úpadek, cenzuru a zmar, o císaři, který zavlekl stát do války, ač je na jiné stránce kroniky titulován jako „kníže míru“.

Mladá republika – Víška mezi dvěma světovými válkami

V roce 1918 válečné útrapy konečně skončily a provoláním Československa byla opět po 300 letech obnovena samostatnost českého státu. Lidem se s koncem války velmi ulevilo, což se projevilo všeobecnou euforií, k níž patřilo i časté pořádání tanečních zábav. Kronikář školy s nevolí píše o častých zábavách, na kterých dokonce i ženy pobývaly až do rozednění a podle pana učitele se staly i případy: „že školní děti došly si ráno do hospody pro maminky, jež nemohly se odloučit od zábavy, aby jim šly udělat snídaní“.

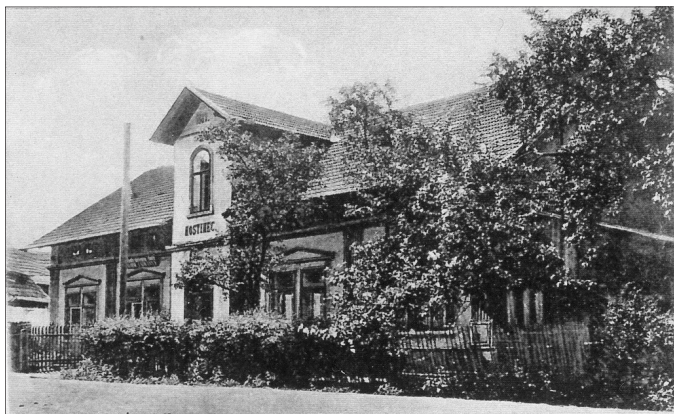
První republika pro Víšku znamenala 20 let vesměs úspěšného rozvoje. Obec tehdy spravovalo obecní zastupitelstvo volené po pěti letech. Kandidovali do něj členové místních stran, ve srovnání s dnešním stavem bylo obyvatelstvo obce velmi stranicky rozrůzněné, každý zastupitel byl kandidátem nějaké strany. V zastupitelstvu zasedali v naší obci v období První republiky zástupci tří stran – republikánské (agrární), lidové a národních socialistů. Mělo většinou 12 členů a starostou se stal po první světové válce pan Jan Piskač z čp. 15 a v letech 1924 až 1945 jím byl pan František Čapek z čp. 14. Během poměrně krátké doby se v obci podařilo mnoho potřebných modernizačních počínů. Již v roce 1920 vzniklo ve Víšce elektrárenské družstvo, které odebíralo elektrický proud z vodní elektrárny ve mlýně. Elektrifikovat se nechala většina zdejších stavení a obec dokonce zřídila prvních 10 sloupů s veřejným osvětlením. K elektrifikační síti Elektrárenského svazu v Německém Brodě, kterému patřily rozvodné sítě v okolí, se pak Víška připojila v roce 1930, odkdy také přestala odebírat proud ze mlýna. V roce 1924 došlo ke zřízení obecní veřejné knihovny, kde se nákup knih financoval jednak z rozpočtu obce, ale také z darů jejích obyvatel. V roce 1926 nechalo zastupitelstvo vystavět

hasičskou zbrojnicí a zároveň u nás vzniklo vodní družstvo, které nechalo postupně zmeliorovat celkem 164 hektarů soukromých a obecních pozemků. Při té příležitosti byly budovány i veřejné cesty a na nich první betonové mostky. V téže době probíhala ve Víšce

Hasičská zbrojnice v éře První republiky

pozemková reforma, při které obdrželo půdu z majetku malečského velkostatku celkem 33 místních malorolníků, i když se jednalo většinou o malé výměry, vesměs pod jeden hektar, celkem 18 hektarů půdy. V roce 1927 zakoupila obec pro své hasiče první stříkačku. Od roku 1928 se každoročně až do počátku druhé světové války psala obecní kronika.

Visecký hostinec Aloise Faimana mezi dvěma světovými válkami

Podle sčítání lidu, které bylo v obci provedeno ke dni 2. prosince 1930, měla Víska 57 domů a 348 obyvatel i s desetičlennou rodinou kočovného Homolky a dvěma dělníky čáslavského vodovodu, kteří se právě nacházeli v obci. Z hlediska náboženského vyznání bylo ve zdejší obci 304 katolíků, 37 evangelíků, čtyři židé, jeden pravoslavný a dva obyvatelé bez vyznání.

Ve 30. letech obec nechala zřídit obecní váhu před budovou hasičské zbrojnice a pamětní desku padlým z první světové války, která byla tehdy umístěna uvnitř budovy školy nad schodištěm. Ve stejné době proběhla i regulace místního potoka. Ta měla dle tehdejších představ zvelebit vzhled obce, zabránit či zmírnit povodně, které několikrát ohrozily životy a majetky zdejších obyvatel a také dát práci zdejším nezaměstnaným. Obec se, dle vyjádření školního kronikáře, vzorně starala o školu. Ta, kromě zlepšujícího se vybavení, dostala ve třicátých letech novou střešní krytinu. Z důvodu nedostatku financí se Víska na počátku tohoto desetiletí nepřipojila ke stavbě čáslavského vodovodu, respektive nezbudovala k němu vlastní přípojku. V meziválečném období také panoval ve Vísce čilý stavební ruch. Bylo zde postaveno několik domů, za zmínku stojí například na tehdejší dobu velmi moderní vila městského typu rodiny Němečkovy (dnes Vidlákovy – čp. 58)

Víska se, kromě toho, že se zde hodně budovalo, opět vyznačovala velmi čilým společenským i kulturním životem. Kromě Spolku dobrovolných hasičů začal v obci působit Sokol. Ten vznikl po první světové válce za výrazné účasti místních v sousední Malči a v roce 1930 přesídlil do Vísky, odkud tehdy byla většina cvičenců. Sokolové organizovali cvičení žáků, ale i mužů, žen a dorostenců, pořádali besídky, výlety a oslavy různých výročí, nacvičovali na všesokolské slety.

Viseckí ochotníci ve hře Jan Žižka v roce 1924

Meliorační družstvo

působit sdružení samaritánů, tedy jakýsi předchůdce Červeného kříže. Jeho členové vlastnili lékárníčku, navštěvovali různé zdravotnické kurzy, vykonávali zdravotnickou osvětu a hlavně poskytovali pomoc raněným. Například v roce 1927 ošetřili v obci 27 obyvatel.

Ve Víšce se také pravidelně slavila různá výročí. Asi nejvíce se připomínal den vzniku Československa 28. října. Slavil se divadelními představeními, společným poslechem rozhlasu nebo slavnostními shromážděními s programem školáků. Např. v roce 1933 se takového shromáždění zúčastnilo 148 osob, a jak píše obecní kronika „...v celé vesnici byl klid od práce, vlály prapory a byla slavnostní nálada“. Místní spolky spolu s obcí si pravidelně připomínaly výročí upálení Jana Husa, památku padlých vojáků první světové války, nebo také narození prezidenta Masaryka, který se těšil obrovské úctě. Ty např. v roce 1937 vypadaly dle zápisu obecní kroniky takto: „Večer dne 6. 3. byla zapálena sborem dobrovolných hasičů Masarykova vatra. Žactvo s lampióny, hasiči a sokolové s pochodněmi ubírali se od školy téměř se všemi občany k vatře. Tam byly předneseny básně a zpívány písně. Potom byl přečten projev československého hasičstva. Státní hymnou byla slavnost skončena“. Masarykova výročí se připomínala i divadelními představeními, například k prezidentovým osmdesátinám sehráli zdejší ochotníci hru s poněkud bizarním názvem: „Děda Štrachal jede k panu prezidentovi“. Za zmínku také stojí to, že v obci působily dvě kapely – údajně až 14 členů kapela místního rodáka pana Šimona a dále kapela pana Košumberského. Ta potom vydržela hrát ještě po druhé světové válce. Nebyla to zřejmě lehká práce, protože pan Košumberský občas říkával „když chtěl Pán Bůh člověka potrestat, udělal ho muzikantem. Když ho chtěl potrestat dvojnásob, udělal z něj kapelníka“.

Život za První republiky měl ovšem i své méně půvabné stránky. Živobyť většiny obyvatel bylo závislé na zemědělství, a to velmi ovlivňovala vrtošivá příroda. Svou odvrácenou tvář ukázala například v roce 1929 v největší zimě 20. století. Tehdy ve Víšce mrzlo nepřetržitě 59 dní za sebou a 11. února ráno teplota klesla až na -36 °C. Mrazy zničily téměř celý obecní sad na návsi a většinu ovocných stromů v obci. Studny zamrzaly, panoval naprostý nedostatek pitné i užitkové vody a také uhlí. Okolí sužovala velká sněhová kalamita, často nejezdily vlaky, hynul dobytek, ptáci i lesní zvěř. Co se týče života prostých obyvatel Víšky, což byli většinou rolníci, nejtěžší období meziválečné éry pro ně představovala hospodářská krize v letech 1929–1933. Tehdy prudce poklesly výnosy zemědělských hospodářství, v sousední Malči byla těsně před krizí zavřena továrna a v době krize ve Víšce zrušena cihelna, takže část místních obyvatel přišla o práci.

V druhé polovině 30. let se i ve Víšce se zlepšením hospodářské situace začalo projevovat rostoucí ohrožení našeho státu ze strany nacistického Německa. V obci se začala formovat civilní obrana, připravující se pro případ války. O prázdninách v roce 1937 proběhlo ve Víšce a jejím okolí velké vojenské cvičení a ve škole byli ubytováni vojáci. Školní kronika o tom píše „... v celé vesnici byli vojáci přijati velmi srdečně a všude byli pohoštěni. Žactvo se pohybovalo neustále mezi vojskem, které jim vše ochotně ukazovalo. Byla to jedinečná příležitost k posílení brannosti národa“. Ještě větší nadšení popisuje kronika u pasáže věnované mobilizaci československé armády proti hitlerovskému Německu v září 1938. Píše o tom, jak v obci nastalo „ohromné vzrušení, když rozhlas v noci 23. září oznamoval toto rozhodnutí. V půl čtvrté hodině ranní vylepeny mobilizační vyhlášky“. Týden poté však následoval potupný mnichovský diktát a návrat víšeckých mužů, z pohraničních opevnění zpět do obce.

Čas utrpení a naděje – Víška v době druhé světové války a v letech 1945–1948

Druhá světová válka představovala spolu s tou první nejtemnější období vícecké historie minulého století. Její chmurnou předzvěstí se stala okupace českých zemí nacistickým Německem a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava. Během smutného dne 15. března provázela ve Víšce příchod hitlerovců sněhová vánice. V dusné atmosféře nacistického útlaku se nedařilo prakticky ničemu. Zemědělci byli nuceni odevzdávat naprostou většinu svých výrobků formou dodávek za okupanty určené ceny, činnost místních spolků byla omezena, Sokol musel zcela zastavit svoji činnost. Příslušníci dvou místních židovských rodin, rodiny Hermanovy a Králový, byli deportováni do koncentračních táborů a už se z nich nevrátili. Okupační úřady zakázaly pokračovat v psaní obecní kroniky, takže o válečné době máme i málo zpráv. Víme, že v blízkosti Víšky působily na konci války partyzánské skupiny, jak vyplývá i ze vzpomínek pamětníků uveřejněných v tomto almanachu. Tragickou událost, která se odehrála bezprostředně po konci války, představuje smrt chlapce Josefa Kajínka. Ten při neopatrné manipulaci s odhozenou německou zbraní utrpěl průstřel nohy a na jeho následky bohužel zemřel. Období druhé světové války se jistě ještě stane předmětem historického zkoumání a rozhovorů s pamětníky.

Po osvobození republiky v roce 1945 došlo k mnoha změnám, které se projeví i ve Víšce. Patřilo k nim i zrušení obecních úřadů a zavedení tzv. místních národních výborů, který vznikl i v naší obci. Jeho předsedou byl pan Jaroslav Musílek z čp. 17. Krátké období před nástupem komunistické diktatury proběhlo ve znamení velkého oživení různých aktivit v obci. Pamětníci na ní vzpomínají jako na dobu obrovského elánu a poválečné euforie. Ale také na dobu, kdy v obci ještě převažovala sounáležitost, předtím, než ji během temných 50. let rozdělila politika v duchu komunistického hesla „Kdo nejde s námi, jde proti nám“. Zajímavost představuje skutečnost, že dne 13. ledna 1947 byl čestným občanem Víšky jmenován J. V. Stalin.

Obec začala po druhé světové válce opět organizovat stavební i investiční činnost. Opravovaly se cesty, pro zdejší hasiče byla zakoupena motorová stříkačka. Znovu se obnovila činnost spolků a vznikly i nové – místní mládež založila odbočku Svazu československé mládeže a působil zde také Dorost Československého červeného kříže. Mimořádnou aktivitu vyvíjel Sokol. Například v roce 1947 v jeho rámci cvičili zvlášť muži, ženy, dorostenky, dorostenky, žáci i žákyně. Nacvičovalo se na všesokolský slet, který proběhl v roce 1948. Sokol pořádal výlety, ideovou školu, besídky, tzv. vzdělávací podniky a dokonce i čtení pohádek žactvu.

Víšecí ochotníci ve hře *Lucerna* v roce 1940

Viška za druhé světové války

baček a Spějme dál". Z dalších zápisů lze ocitovat větu: „Bratr náčelník upozorňuje bratra hospodáře, že je rozbitý kůň“. Ještě lépe vynívá kauza vyhotovení nástěnky (skříňky), kterou nejprve nikdo nechtěl vyrobit. Nakonec ale vše skončilo takřikajíc happyendem zaznamenaném slovy: „Bratr starosta požádá bratra Křivského, aby sám z bratrské lásky skříňku udělal sám, na kterou dá bratr Fajman prkno“.

Touto citací ze zápisu sokolské schůze dospěl almanach až k roku 1948, kdy v tehdejším Československu po únorovém puči přebírá moc komunistická strana. Tehdy skončilo pro mnohé idylické období poválečné jednoty. Víška se dle vyprávění mnoha pamětníků rozdělila na dva tábory. Jeden z nich nadšeně, idealisticky a jistě často i s dobrými úmysly, započal v budování, jak se tehdy říkalo „lepší zítřků“. V druhém táboře se ocitli ti ostatní, novým režimem často šikanovaní a povinnými dodávkami odírání rolníci, či někteří bývalí živnostníci. Obec se rozpoltila a s tím se do jisté míry dodnes rozpoltily i názory na tuto dobu. To, jaká tato doba byla, se stane předmětem dalšího výzkumu, ať už v písemných pramenech, nebo pomocí rozhovorů s pamětníky. Výzkum bude pokračovat i pro historii předcházející. Rád bych proto na závěr této stať vyzval všechny její laskavé čtenáře, kteří by měli co říci k historii obce, ať té nedávné či dávnější, či k ní měli nějaké dokumenty nebo předměty a byli je ochotni zapůjčit, aby se obraceli na kronikáře obce. Předem zato děkuji.

Visečtí sokolové na všesokolském sletu 1948

Příroda Vísky a jejího okolí

Ivana Janatková

Obec Víška se nachází na okraji Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Železné hory. Hranice této oblasti vede z Chotěboře přes Bezlejev podél silnice do Hranic, Jeníkovce a Malče a dále pokračuje podle silnice do Jeříšna, Běstviny a na Třemošnici. Železné hory jsou nevysoké pohoří, na severu pozvolna spadající do roviny Polabí, na jižní a jihozápadní straně zakončené zlomovým hřebenem, který se táhne od Ždírcy nad Doubravou až do Podhořan. Tento zalesněný hřeben tvoří při pohledu od Vísky malebné panorama přerušené zříceninou hradu Lichnice. V okolí hradu u Třemošnice a Závratce se nalézají i dvě největší a nejkrásnější rokle – Lovětinská a Hedvíkovská.

Těsně u hranice území se mezi Bílkem a Chotěboří rozkládá kaňonovitě údolí řeky Doubravy. Doubrava je po Chrudimce druhá významná řeka této oblasti, do CHKO vtéká u Bílku a opouští ji u Bezlejova. Po celém svém toku údolím vytvořila kamenné řečiště. Vlastní tok Doubravy je 89,5 km dlouhý a vlévá se do Labe. Na svém horním toku vytváří údolní nivy. Nejkrásnější v celém údolí jsou ale geomorfologické útvary a jevy vzniklé za tisíciletí činnosti vody, větru, teploty a zemské gravitace: balvany, skalní stěny, puklinová jeskyně, suťová pole, peřeje a vodopády. Cestou po naučné stezce můžeme zahlédnout ječlové bučiny, jednotlivé habry i byliny – např. violku, zvonek, osladič, starček, v jarním období pak bledule a orseje. Zdejší živočišné patří především k říčním a lesním druhům – rak říční, skorec vodní, krkavec, konipas horský, budníček lesní.

Doklady o trvalém osídlení v dávných dobách se zachovaly v podobě keltského valu na skalnatém ostrohu nad řekou Chrudimkou v Hradišti u Nasavrk, kde je možné se projít po keltské naučné stezce a z rozhledny Bojka se podívat na severní podhůří Železných hor. První písemná zmínka o osídlení je z r. 1137 a týká se obce Běstvina, ležící v té době při zemské stezce vedoucí z Čech na Moravu. Ze stejné doby jsou zmínky i o Libici nad Doubravou. V r. 1250 byl založen strážní hrad Lichnice, v polovině 14. století hrad Oheb, v současné době zřícenina na skalním ostrohu nad Sečskou přehradou. V té době probíhalo i hlavní osídlování Železných hor. Ve 14. a 15. století bylo Chotěbořsko důležitým uhlířským zázemím pro kutnohorské stříbrné doly.

Klidná, vyvážená oblast lesů, vodních ploch, říčních údolí, zajímavých rezervací, hradů, zámků, staletých stromů, to vše tvoří krajinu Železných hor přitažlivou a hodnou cílevědomé ochrany.

V blízkosti Vísky se nalézají chráněná území *Národní přírodní rezervace Lichnice-Kaňkovo hory*, bučiny na západním hřbetu Železných hor v okolí hradu Lichnice, *Přírodní rezervace Oheb*, rezervace zaujímající skalnatý poloostrov a svahy nad zátokou sečské vodní nádrže v okolí hradu stejnojmenného hradu. Dále pak *Přírodní rezervace Údolí Doubravy* tvořené tvořené kaňonem stejnojmenné řeky a *Přírodní rezervace Niva Doubravy*. Ta se nalézá u obce Sobiňov, pravidelně zde hnízdí línuška luční, bramborníček hnědý, bekasina otavní, žijí zde colci, užovky a zmije.

V blízkosti obce se nacházejí i památné stromy. Velmi známá je klokočovská lípa velkolistá, která patří k nejstarším stromům v Čechách. Její stáří se odhaduje na 1 000 let. K dalším památným stromům náleží dub letní, zvaný Žižkův, v Podhradí, lípa velkolistá

v Lánech se stáří asi 700 let. V Chotěboři pak dva duby letní stojící pod krajnicí silnice Chotěboř–Libice před Libohájem, dále skupinu pěti dubů u rybníčku mezi silnicemi z Chotěboře do Libice a do Malče a tři stromy vlevo od silnice Chotěboř–Nová Ves. V Běstvině se pak nachází duby letní a platan javorolistý, v Horním Vestci kaštanovník setý.

Dominantu samotné obce Víška tvoří lipové stromořadí podél silnice nad fotbalovým hřištěm. V blízkém okolí je mnoho pěkných míst, rybníky a řeka, také v okolí potoka objevíme několik zajímavých zákoutí. Od kříže za obcí (pietní místo – vojenský hrob) je krásný výhled na Železné hory a na opačnou stranu na návrší Rouzeň, kde je doložena zaniklá středověká vesnice (nález keramických úlomků a kamenné sekery). Na Rouzeni je také registrován jako významný krajinný prvek opukový lom. A nemůžeme zapomenout na řeku Doubravu, která mezi Víškou a Heřmaní protéká korytem lemovaným skálou a stromy. V této části toku řeky můžeme spatřit čápa černého, který na rozdíl od čápa bílého nehnízdí v blízkosti lidských sídel, ale na stromech dále od civilizace.

Zdědili jsme po předcích pěkné území pro život, je na nás, jestli k němu budeme citlivě přistupovat jako správní hospodáři na svěřeném majetku a jestli dokážeme přírodu, která zbyla, uchovat pro naše děti.

Použitá literatura :

Chráněná území ČR, Svazek IV. Pardubicko, CHKO Železné hory, Agentura ochrany přírody a krajiny a EkoCentrum Brno, 2002,

Chráněná území ČR, Svazek VII. Jihlavsko, Okres Havlíčkův Brod, Agentura ochrany přírody a krajiny a EkoCentrum Brno, 2002,

Zdeněk Pehal: Zaniklá středověká vesnice Rouzeň u Nové Vsi u Chotěboře, k.ú. Víška, Havlíčkobrodsko 23, Havlíčkův Brod 2009, s. 7-33,

informační materiály Správy CHKO Železné Hory.

Obr. 17 – Pozimní scénérie u rybníků v Zadních dolech

Příspěvky pamětníků a rodáků obce Víška

Ochotnické divadlo ve Víšce v letech 1945–1955

František Šimon, Marie Ďoubalová, rozená Kajínková

Historie ochotnického divadla ve Víšce se datuje od let První republiky. Zejména ve třicátých letech bylo v obci několik nadšenců, kteří, v tehdy velmi aktivních spolcích hasičů a sokolů, dokázali za velkého zájmu celé obce navcičit a uvést divadelní představení. Ta se odehrávala nejen v sále místního hostince, ale i v přírodním prostředí.

Po skončení války v roce 1945 začínala parta bývalých ochotníků doplněná mladými lidmi obnovovat ochotnickou tradici. Byli to zejména manželé Nevolovi, František Lacina, Oldřich a Josef Březinovi, Marie Kajínková-Ďoubalová, Josef a Draha Lefflerovi, Rudolf Polnický, Karel Musílek, Bohouš Moravec a další. Značnou publicitu tehdy získalo, mimo jiné, uvedení hry „Ze starých mlýnů“.

Důležitý mezník poválečného ochotnického divadla ve Víšce představoval rok 1947. V té době nastoupil v místní škole jako řídící učitel pan František Mach. Ten se rázem stal organizátorem kulturního dění v obci. A jako ochotník se zkušenostmi ze svých bývalých působišť byl i iniciátorem založení divadelního souboru v rámci tehdejší Osvětové besedy v naší obci. Do souboru se podařilo získat nové členy, k nimž patřil Karel Rajtr, Mírek Pavliš, František Šimon st. (čp. 6), František Šimon ml. (čp. 19), Václav Papoušek, Marie Vávrová-Procházková a další. Patřila k nim i manželka pana řídícího, výborná herečka i zpěvačka, paní Josefa Machová.

V oněch poválečných letech bylo tématem mnoha divadelních her období okupace. Obsahová náplň byla svou úrovní hodnotná více i méně a proto záleželo na amatérských hercích a především režisérovi, jaký celkový dojem představení v divácích zanechá. V roce 1947 sehrál soubor divadelní hry „Pro lásku a svobodu“ a „Buď a nebo“. I přes určitou banalitu her a naivní pointy, což bylo poplatné tehdejší době, se panu režiséru Machovi podařilo na představení vytvořit příjemnou atmosféru a dosáhnout dobrého ohlasu u publika. Poté následovaly hry „Domov“, „Vesnice mladá“, „Vodní družstvo“ a klasická dramata „Otec“, kde v hlavní roli vystoupil mistr kovářský Josef Lacina, a „Vojnarka“ v hlavní roli s paní Machovou.

V letech 1948–1951 se pan režisér Mach rozhodl k nastudování operet a her se zpěvy. To byl pro vesnickou scénu malé obce Víška počín pro svoji náročnost velmi odvážný, ale, jak ukázal divácký ohlas, zároveň velmi zdařilý. Velkou zásluhu na těchto úspěších měl kapelník pan Karel Košumberský, který se svou kapelou doprovázel všechna představení. V uvedených letech byly hrány operety „Chaloupky pod horami“, „Ptáčnickova dcera“, „Selská princezna“ a „U panského dvora“. Snad tím nejlepším, co bylo víceckými ochotníky nastudováno, byla opereta J. K. Tyla „Paní Marjánka, matka pluku“. Hlavní roli výborně ztvárnila paní Machová.

Náročnost her se zpěvy ve skromných podmínkách malé obce byla zvládnuta díky odbornému vedení režiséra, hudební profesionalitě kapelníka, ale i dobrým amatérským hercům a zpěvákům, jakými byli, kromě paní Machové, Marie Ďoubalová, Karel Rajtr, František Šimon st. (čp. 6) a další.

V roce 1952 představili vícečtí ochotníci jako další, znovu velmi úspěšné dílo, hru V. V. Štecha „Třetí zvonění“, opět s hudbou i zpěvy. O rok později následovala slavná Moliérova hra „Lakomec“, která se svým diváckým ohlasem stala, spolu s již zmíněnou „Paní Marjánkou, matkou pluku“, zřejmě nejúspěšnější inscenací visecké poválečné ochotnické scény. Jako Harpagon v této náročné hře exceloval František Šimon starší (čp. 6), dále hráli Karel Rajtr (Kleant), Jaroslava Klepetková-Čejková (Mariana), František Šimon ml. (čp. 19 jako Valer), Jiří Košumberský (Anselm), Marie Vávrová-Procházková (Eliška), Josefa Machová (Frosina), František Mach ml. (Čipera), František Štěpánek (Jakub) a další.

V roce 1955 skončila bohatá a úspěšná činnost divadelního souboru Osvětové besedy opět Molierovou hrou „Chudák manžel“, která byla herecky obsazena podobně jako hra předchozí.

Následná léta byla poznamenána vnitropolitickými změnami, které se v určitém směru dotýkaly i vesnice – jednalo se o zakládání JZD. Přesto se pan řídící Mach pokusil v letech 1957-58 iniciovat obnovení činnosti souboru nastudováním nové hry a především reprízou „Paní Marjánky, matky pluku“. Bohužel k tomu již nedošlo. V závěru padesátých let bylo rozhodnuto o zrušení školy ve Vísce a pan řídící Mach odešel do sousední Malče do funkce ředitele tamější základní školy. Tím definitivně skončila činnost víseckého divadelního souboru. Ten do roku 1955 nejen realizoval řadu her, ale pobavil a potěšil nejen amatérské herce. Ti si našli, samozřejmě v době mimo svá zaměstnání, čas ke studování rolí, zkouškám i představením a vytvořili vynikající partu. Dokázali pobavit, potěšit, mnohdy snad i poučit, sebe i diváky. Svá úspěšná představení (zejména „Paní Marjánku“, „Lakomec“, „Vojnarku“ a další) sehráli nejen na prknech jeviště ve Vísce, ale i v okolních obcích – v Malči, Rušínově, Uhelné Příbrami, Havlíčkově Borové, Nejeptíně, Kraskově a dalších.

A tak nyní, po více než 50. letech, zbyly jen vzpomínky těch, kteří ještě žijí. Bylo by dobré také na tomto místě vyjádřit poděkování všem amatérským hercům a herečkám, hudebníkům i všem, kteří na prknech jeviště neúčinkovali, ale obětavě se starali o přípravu a provoz představení. Největší díky by patřil panu řediteli Františku Machovi, který byl nejen vynikajícím režisérem všech představení, ale i ústřední postavou tehdejšího ochotnického divadla ve Vísce.

Ukázky z Molierovy hry *Lakomec*

Vísecká náves

František Šimon

Každé město, městečko, obec či malá víška má svoji historii, své dominanty a památky. Některé zůstaly trvalými svědky staleté minulosti, jiné postupně zanikají, nebo se přizpůsobují době a novým situacím. Víška nemá významné historické pamětihodnosti, ale je obcí,

Vísecké ženy na spartakiádě v roce 1965

obci obyčej pásti na návsi dobytek. Pastucha jej každé ráno svolával troubením. Po celou dobu pastvy býval opilý a tropil takový povyk, že cizí lidé obcí zdejší jedoucí udiveně hleděli na víseckou zvláštnost. Za těchto poměrů vystavěna na návsi škola. Po větší část roku 40–50 telat bučelo kolem školy. V to se mísil křik pastuchy a praskání jeho biče. Ani za nejteplejších dnů nebylo možno otevřít okna učebny, dokud pastucha byl na návsi. Volbami v roce 1909 změnily se poměry v obci. Nově zvolený starosta zjednal v obecním zastupitelstvu návrh, aby pas-

Návčik na spartakiádu v šedesátých letech

tva byla zrušena a náves proměněna v obecní sad“.

Možná v této naší upravené obci zaujme nejvíce sportovní areál, dá-li se to tak, s trochou nadšázky, nazvat. V každém případě je to střed obce dodávající Víšce určitý charakter a ráz. A i zde pod lipovou alejí zapracoval čas, změněné životní podmínky a především práce lidí. I toto místo má svoji historii. O ní svědčí zápis ve staré kronice obce, kde jsou k roku 1910 uvedena následující slova: „Z dob pradědů zachoval se v naší

V mých vzpomínkách na léta dětství a dospívání vidím náves s více či méně hlubokými příkopy a dolíky, položanešenými strouhami a malým rybníčkem pokrytým žabincem, který vroubí husté vrbové proutí. V duchu je přede mnou náves plná husích hejn a jiného domácího zvířectva. A přesto tato náves měla svůj půvab, venkovský ráz a vytvářela kolorit vesnice té doby. A bylo to hlavně místo našich dětských zábav, her a dobrodružství.

Po druhé světové válce se v lidech probudila dlouho utlačovaná aktivita a činorodost. Ani složité období počátku padesátých let neubralo nic na nadšení lidí zvelebovat obec. Byl vybudován nový rybník, pořízen veřejný rozhlas, nové mosty přes potok, opraveny cesty a připravována výstavba nové kanalizace.

Po několik let byly v obci vedeny diskuse o tom, co s veřejným prostranstvím na návsi. Starší občané navrhovali vyrovnat terén a vysázet ovocné stromy, což vzhledem k půdnímu podloží bylo dosti problematické. My mladí jsme snili o pěkném fotbalovém hřišti. Ženy, hospodyně oponovaly, že kvůli nějakým „kopálistům“ přijdou o pastvu pro své zvířectvo. Nelze jim to zaslívat. Rokem 1957 nastalo poslední volební období samostatné obce Víska před jejím sloučením s Novou Vsí. Byl jsem v té době jako čtyřiaadvacetiletý kluk členem rady místního národního výboru a členem výboru Sokola. Problematika dění v obci se mě tedy bezprostředně dotýkala. V letech 1959–1960 se dokončovala kanalizace u hlavní silnice, která nahradila otevřenou a někdy i páchnoucí strouhu. V té době bylo rozhodnuto, hlavně z iniciativy členů Sokola, že terén návsi bude vyrovnán, oset travou a případně zřízeno hřiště.

S nevelkými finančními prostředky obce, bez jakéhokoli dnes módního výběrového řízení, ale zato s velkým nadšením, zejména mladých lidí, bylo s akcí započato. Buldozerem traktorové stanice byly zahrnuty dolíky, následně pásovými traktory s pluhu zemědělského družstva byla celá návěs hluboko zorána a silniční správa z Chotěboře zapůjčila shrnovací radlice, kterými byla plocha urovnána. Je pochopitelné, že v hlubokých dolících se nahnatá zemina v krátkém čase slehla a celý postup s rovnáním terénu se ještě dvakrát opakoval. Poté byl zavezen rybníček, provedeny meliorace, zasetá tráva a vytyčeny hranice budoucího hřiště. A když se celá rovná plocha zazelenala i největší pesimisté uznali, že se akce podařila a střed obce získal pěkný vzhled.

Za vším je třeba vidět a ocenit organizátorskou činnost a tisíce brigádnických hodin občanů i mládeže. Byly jich desítky a nelze je všechny jmenovat – byl by to dlouhý seznam. Přesto nemohu nezpomenout alespoň několik jmen: František Štěpánek, Pepík Leffler, Jarda Fajman, Karel Nevole, Jirka Košumberský, Jarek Sedláček, Frantík David. Dík však patří všem, kteří přiložili ruku k dílu s trvalou hodnotou.

V roce 1962 byl založen fotbalový oddíl TJ Sokol Víska a přihlášen do III. třídy fotbalových soutěží okresu Havlíčkův Brod. Mužstvo bylo složeno z hráčů bývalého Dynama Maletč, ve kterém jsme jako Vísečáci převažovali. Toto mužstvo hrálo na počátku padesátých let

Visečtí fotbalisté v šedesátých letech

pod záštitou Strojní traktorové stanice Maleč okresní přebor Chotěbořska. Kádr byl doplněn o mladé hráče z obce i okolí a fotbal ve Víšce získával popularitu a zájem diváků.

Dostavily se i úspěchy mužstva v nejvyšší soutěži okresu a jeden rok i v soutěži kraje. Postupně byla založena družstva žáků a dorostenců a tyto mládežnické týmy v letech 1985–1990 bojovaly o čelná umístění v I.A třídě Východočeského kraje s družstvy z Pardubic, Chrudimi, Hlinska a dalšími. Myslím, že někteří sportovní funkcionáři z měst, kteří měli jet hrát se svými mládežnickými celky do Víšky, možná pracně v mapě hledali, kde ta Víška vůbec je.

Za téměř 50 let vícečetného fotbalu se zde vystřídaly stovky hráčů družstev dospělých i žákovských, desítky pořadatelů i trenérů a mnoho diváků. Bylo dosaženo řady úspěchů, ale byla i období, kdy se dařilo méně. Ale tak už to bývá ve sportu i v životě.

Vybudování sportovního areálu na místě bývalé návsi na počátku šedesátých let ovlivnilo společenský život v obci. A, i když nechci přeceňovat vliv sportu na život zdejších občanů, samotný fakt, že střed vesnice získal pěkný vzhled, má svou nezanedbatelnou hodnotu.

Poděkování patří i obecnímu zastupitelstvu obce Víška za to, že pokračuje ve zvelebování toho, co zde bylo před léty započato. Za výstavbu tenisových kurtů, osvětlení, oplocení, výsadbu stromů, rekonstrukci interiéru sokolovny a další akce ke zvelebení naší vesničky.

A na závěr přání všem občanům, aby zde ve Víšce prožívali spokojený život a rodákům, které životní osud zavál do jiných míst, aby se do Víšky vždy rádi vraceli.

Víška válečná i poválečná

Jaroslava Čejková, rozená Klepetková

Ve svých vzpomínkách na rodnou Víšku se vracívám k době války. Když skončila, bylo mi deset let, přesto mnohé události utkvěly v mé mysli do dnešních dní. Asi v roce 1943 v zimě večer k nám přišli partizáni a prosili o nějaké jídlo. Byli bledí a vyhublí. Doma jsme toho moc neměli, ale i za to málo, co jim tatínek dal, byli velmi rádi. Bratr Jirka byl malý, asi 1,5 roku. Ještě nemluvil, ale pozoroval, že se děje něco neobvyklého. Proto, když maminka, která byla u sousedů, kam jsme chodili pro mléko a nic nevěděla, ukazoval, že zde někdo byl. Partizáni do rána přespali ve stodole, ani jsme to jako děti nevěděly. Mamince to tatínek nechtěl říci, aby neměla strach. Mě si vzal stranou a říkal, abych se nikomu nezmiňovala, že by ho zavřeli a nás také. Do konce války jsem ze strachu mlčela. Když bylo po válce, byla jsem moc šťastná.

Také si vzpomínám, jak se na konci války vraceli Němci přes Víšku domů. Jeden voják se zastavil u našeho plotu a prosil o vodu na pití. Tatínek mu ji podal a říkal, že ne všichni vojáci jsou zločinci a že do války museli.

Mé vzpomínky se váží i k tomu, jak jsme během války museli odvádět maso, vejce a jiné. Když jednoho dne přišla kontrola, tatínek schoval slepice, které jsme měli „načerno“, do pytle pod seno, aby nebylo slyšet jejich kdákání. Když kontrola odešla, byly bohužel tři z nich udušené. Měli jsme hodného starostu, pana Čapka, který ledacos slyšel a viděl, ale nikdy nic neřekl a nikomu neublížil.

Po válce se všichni radovali, ožila hlavně zdejší mládež. Chodili jsme cvičit do Sokola a v roce 1948 nacvičovali na slet do Prahy. Byl to pro mě velký zážitek, poprvé v Praze a ještě taková „sláva“. Vzpomínám i na hraní divadla pod vedením pana řídícího Macha a jeho předvádění v okolních vsích. V roce 1956 jsem se vdala a odstěhovala do Chotěboře. Moje spojení s Víškou se uvolnilo, ale na obec vzpomínám s láskou, i když tam nežiji.

Mé myšlenky se do Vísky vrací stále

Marie Sadovská, rozená Vondráčková

Víska je moji rodnou obcí, žila jsem zde do svých 15 let. Později jsem se vracela vesměs už jen na soboty a neděle až do doby, kdy nám vyhořel náš malý domek u potoka poblíž kameného silničního mostu silnice do Nové Vsi. Ale moje myšlenky se do Vísky vracejí často stále, i když dětství prožitá za okupace nebylo lehké. Byla nouze o jídlo, oblečení i boty. Když válka skončila, obnovilo se působení organizace Sokol, kam jsem chodila i s ostatními kamarádkami. Vzpomínám i na pana řídícího Macha, který s námi dětmi nacvičoval divadlo.

Bylo nás z Vísky několik kamarádek a přátelství nám vydržela, věděly jsme o sobě celý život. Jaké to bývaly veselé letní večery u hasičské zbrojnice, kde jsme se po příjezdu domů „ze světa“ scházely. Vymýšlely jsme i lečjaké neplechy a společně je pak uskutečňovaly. Chodily jsme k zábavám, často i do hodně vzdálených vsí, ale nejlépe se dalo tancovat u Fajmanů.

Vzpomínám s láskou i na to, jak tatínek chodil k panu kováři Lacinovi nechat okovat Čapkovy koně. Ráda jsem se dívala do ohně, který oživoval měch, a zdálo se mi, že to v kovárně voní. Jaro mi přináší vzpomínky na rozvodněnou Doubravu. Vybavují se mi ale i tuhé zimy, kdy napadala spousta sněhu, a pan učitel Antonín Lacina nám prošlapával cestu při chození do školy v Malči. Vidím před sebou i spousty víceckých postav, především maminky svých kamarádek, ale živě i vysokou postavu pana Davida v uniformě legionáře.

Dokud člověk myslí, určitě se rád vrací ke svým kořenům. Víska je citlivé místo v mém srdci. Ráda se dozvídám, že obec vzkvétá pod vedením lidí, kteří ji mají rádi. K tomu jim všem přeji hodně elánu, a to aby jejich nadšení přinášelo úspěchy.

Později vyhořelý dům rodiny Vondráčkových

Zapomenutá škola?

Josef Křivský

Jen budova školy může dnešní mladé generaci napovědět něco o tom, že tu asi někdy chodily malé děti získávat první základní vědomosti a dovednosti. A nemusely dojíždět do okolních obcí. Je to ale tak! Já, ještě ani ne šestiletý, jsem nastoupil ve zdejší škole do první třídy v září 1941. V té době byla škola dvoutřídní a učily se v ní děti od 1. do 5. třídy. Potom pokračovaly v učení v měšťanské škole v Malči. Řídicím učitelem tehdy obecné školy ve Víšce byl Vladimír Vlk. Rád na něj a na ty roky vzpomínám. Byl to člověk velmi vzdělaný a jako učitel nesmírně lidský. Do Víšky přišel ze školy v Modletíně. Jeho vyučovací hodiny byly plné pohody, nezapomenutelné jsou však hodiny hudební výchovy. Velice krásně hrál na housle a překrásně zpíval. Však také byl členem „Pěveckého sboru českých učitelů“, se kterým pravidelně vystupoval a koncertoval. A tak nejenom v hodinách zpěvu, ale i mimo ně, jsme od něho slyšeli překrásné české a moravské národní písně. A to byla válka. O jeho charakteru svědčí i nepodložené podezření, že u něho byli občas ukryti partizáni působící v oblasti Železných hor. Po válce se celá jeho rodina přestěhovala do Křičeně u Pardubic. A ještě jedna vzpomínka – rád s námi sedával a učil nás na školní zahradě a procházel s námi krásnou přírodou v okolí Doubravky. Opravdu rád na ta léta a na něj vzpomínám.

Druhým, kdo v té době na škole působil, byl pan učitel Hájek. I přesto, že jsem ve čtrnácti letech odešel studovat do Pardubic, vím, že na škole působili jako řídicí učitelé postupně pan učitel Moc a pak pan učitel Mach. Škola byla v té době pro malý počet dětí již jen jednotřídní.

Stejně jako na školu rád vzpomínám na kamarády – vrstevníky Frantu Doležala, Pepu Šimona, Jardu Sedláčka, Mirka Šumpicha, Honzu Lacínu. Spolu jsme hráli kopanou, hlavičkovanou, kouleli kuličky a chodili na ryby.

Vícečtí školáci s panem řídicím Machem an konci padesátých let

Mlýn ve Vísce

Milan Nevole

Na řece Doubravce, na rozhraní katastru obce Víska a Maleč je od „nepaměti“ mlýn. Pojem „od nepaměti“ se používá tehdy, není-li autorovi známo, jak starou záležitost popisuje, ale v případě víseckého mlýna to tak úplně není. První dochovaná zmínka o mlýně a rodině Nevolových je ve švabachem psaném dokumentu nazvaném „Nový zápis mlejna Vysockého, Kateřiny, vdově po Jiřím Nevolovi“ ze 4. února 1764, ve kterém „Jan Adam Sté říše římské Kníže z Auersperku, hrabě, dědičný pán na panstvích...“ propůjčuje Kateřině Nevolové dědičné právo na tento mlýn s tím, aby toto právo přešlo na jejího nejmladšího syna Jana narozeného 1756. Ovšem z rodokmenu vyplývá, že mlýn byl v držení rodiny již dříve; otec zmíněného Jiřího, Jan Nevole, se narodil ve Vísce v roce 1690.

Samozřejmě, že se v průběhu staletí podoba mlýna měnila, nejvíce po velkém požáru v roce 1911, kdy lehla popelem nejen budova starého mlýna, ale i stáje a pila. Při přestavbě byl ze stodoly vybudován obytný dům a mlýn dostavěn na čtyři podlaží a opatřen novým strojním zařízením. Také zmizelo vodní kolo, které pohánělo mlýn i pilu a bylo nahrazeno dvěma Francisovými turbínami. Již někdy v této době bylo také osazeno dynamo na výrobu stejnosměrného proudu, který byl také dodáván do obce Víska.

V období mezi dvěma světovými válkami byli vísecký mlýn a jeho obyvatelé jakýmsi centrem dění v obci. Již v roce 1924 skupina divadelních ochotníků, ve kterých byli i moji rodiče, uspořádala v parku u zámku v Malči divadelní představení „Jan Žižka“, později také „Lucernu“ a na zahradě mlýna „Maryšu“.

Krušné období – nejen pro Vísku, ale pro celý národ – přišlo s nástupem německé okupace v roce 1939. Bylo mně v té době 6 let a v paměti mně zůstal veliký smutek a pláč obou rodičů, když se náš národ dostal do nacistického područí. Znamenalo to, že Němci ihned zavedli přísný režim v dodávkách obilí, masa, másla, vajec a soupisy všeho zvířectva, včetně drůbeže. Nastal veliký nedostatek potravin a hlavně lidé z měst, kteří byli odkázáni na potravinové přídělky, trpěli, a snažili se „sehnat“ jídlo za jakoukoliv cenu. Pro mého otce ve mlýně to znamenalo nejen značné nebezpečí ze strany německých úřadů, ale také vlastně další noční „směnu“. Jakmile nastala tma, lidé, především z Chotěboře, kteří se ukrývali za pilou,

Osazenstvo víseckého mlýna

Rodina víšeckého mlynáře

se začali opatrně vkrádat do mlýnice, kde každý dostal pětikilový pytlík s moukou. U nás stála mouka 5 korun, někteří mlynáři ji prodávali „načerno“ až za 50 korun. Protože těch lidí, kteří si odnášeli mouku, bylo hodně, za čas došlo k tomu, že proti výkazům chybělo ve mlýně fyzicky několik vagónů obilí. A tak, když měla přijít německá hospodářská kontrola, na kterou otce předem upozornil jeden známý úředník z okresního hejtmanství v Chotěboři, jsme my, kluci, pomáhali otci udělat z fošen z pily falešné podlahy v zásobnicích na obilí. Ty procházely dvěma patry, na které se potom nasypalo obilí asi do jednoho metru výšky. Takže po změření shora odpovídalo množství výkazům. To se ovšem nedalo dělat do nekonečna a tak se tento „trestný čin poškozování válečného hospodářství“, za který hrozilo mnohaleté vězení, provalil. Ale to už bylo někdy koncem roku 1944, a tak k soudu již nedošlo.

V této době začalo silit partyzánské hnutí a skupina majora Fomina a později Picha-tůmy (v letech 1948-56 nechvalně proslulého, krutého vyšetřovatele StB a údajně účastníka vraždy ministra zahraničí Jana Masaryka), které operovaly v oblasti Vysočiny a Železných hor, našla kontakt na mého otce. A tak se ke konci války u nás ve mlýně několikrát sešla zvláštní skupina lidí – několik partyzánů se samopaly, které si postavili do kouta ke kamnům,

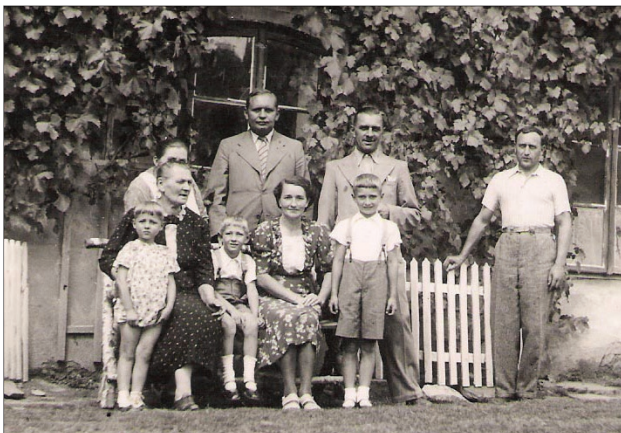
Poslední mlynář ve Víšce s rodinou (1948)

četnický strážmistr z Malče, na jméno si už nevzpomínám, otcův příbuzný, řídicí učitel z Malče, Vladimír Nevole, a malečský poštmistr. Píkanťní bylo, že na rádiu, na kterém poslouchali vysílání z Moskvy a z Londýna, visela cedulka s textem: „Pamatuj, pamatuj! Poslouchání cizího rozhlasu se trestá vězením, nebo i smrtí!“

Bratr a já jsme měli za povinnost obcházet dům zvenčí, aby se někdo nepovoláný nepřiblížil a ne-

udal Němcům, co se u nás děje. Myslím, že o tomto několik lidí z Vísky vědělo, ale žádný konfident, také ve vsi asi dva byli, se to nedozvěděl.

Samozřejmě, že si partyzáni odnesli vše, co potřebovali, především jídlo, peníze a informace. Pár informací jsme jako kluci, kteří jdou do kopců na houby, také na určené místo v botě donesli. Později našli Němci v lesích opuštěný partyzánský bunkr, na který bylo použito několik strojě

Visecký mlynář Ladislav Nevole s rodinou

pracovaných trámů. Přestože gestapo vyšetřovalo i u nás, nedokázali, že to byl právě náš zaměstnanec, kočí, který, když jel v zimě pro pokácené dřevo na pilu, trámy do lesa přivezl. Postoj mých rodičů v době války, kdy otec obdržel po válce osvědčení o spolupráci s partyzánským hnutím, byl zřejmě po nástupu komunistů k moci hlavním momentem, proč nebyla naše rodina, stejně jako označení kulaci a venkovští boháči, vystěhována na Tachovsko, jak bylo již na ONV a KSČ údajně naplánováno.

Ale to jsem se již dostal do dalšího období, a tak se trochu vrátím nazpět. V době války, ale ještě několik let po ní, k nám do mlýna s obilím na semletí, ale také na pilu, jezdilo mnoho lidí z Vísky a z okolí. Vzpomínám si na některé sedláky, třeba Šimonovi, Fajmanovi z hostince, Čapkovi, Základníkov, Polnických, Papouškoví a na další. Ale také na řemeslníky, kteří pro mlýn a naši rodinu něco dělali; měli zřejmě nějakou zálohu a pravidelně na Nový rok přicházeli svátečně oblečení s vyúčtováním. Kovář pan Lacina, obuvník Košumberský, krejčí Kajíněk a možná ještě jiní, poseděli, popovídali si a se vzájemným přáním šťastného Nového roku a vzájemné spolupráce se zase na rok, do příštího vyúčtování, rozešli.

Devátého května roku 1945 skončila válka, vpomínám, že bylo veliké vedro. Ten den nás pustili ze školy z Malče již asi v devět ráno a pamatuji se, jak jsme celou cestu utíkali do Vísky jako o závod. Potom se mně vybavují už jenom útržky vzpomínek, jak na křižovatce „u Klimše“ zůstal stát bez nafty německý tank „Tiger“ a osádka utekla. Otec, který byl a na vojně u motorizovaného oddílu, vyvěsil na anténu tanku jakousi bílou košili, kterou tam našel, a popojel na startér doprostřed křižovatky, aby Němci nemohli projíždět. Když jsme odtud odcházeli, přijela německá kolona a protože nemohla dál, chtěli tank odstřelit pancéřovou pěstí. Ta tank minula a vybuchla asi 50 metrů od nás, takže jsme

Visecký mlýn 1939

byli trochu pomlácení kamením a špinaví. Dostali jsme od maminky moc vynadáno; my, kluci, i otec.

Také na vyprávění čtyř důstojníků Československého sboru Rudé armády, kteří u nás byli v květnu 1945 několik dní ubytováni a když seděli v jídelně u večere a poslouchali rádio, vpadnul do pokoje opilý ruský major se samopalem přes prsa a chtěl to rádio. Jeden z našich, hodností kapitán, vyskočil a začal na něj něco rusky křičet. Ruský major se otočil a doslova utekl. Teprve potom naši důstojníci rozvázali a začali vyprávět. O tom, jak jsme všichni nadšení a jak vítáme Rusy jako osvoboditele, ale že brzy poznáme, co nás čeká. O poměrech v sovětském Rusku a v pracovních táborech, odkud se také oni do vojska dostali. Také o nesmyslných jatkách při bojích na Dukle, kdy sovětské velení posílalo české vojáky do útoků bez podpory dělostřelctva a bez ohledu na ztráty. Pamatuji si to proto, že tomu rodiče nemohli uvěřit a mnohokrát se k těmto věcem vraceli.

Potom na strašný výprask od tatínka, když přišel na to, že jsme si na zahradě „za Sád-kou“ schovali nalezené německé pistole a náboje. Myslím, že bylo štěstím pro kluky z Víšky, že u toho již nebyli, protože by zřejmě dostali také. S kamarády jsme si dost užili, chytali jsme ryby a raky v Doubravce u mlýna, hráli fotbal a na malém hřišti naproti hospodě také volejbal. A chodili jsme cvičit do Sokola; nacvičoval nás, dorostence, o něco starší Jarda Fajman, který nás dovedl až na Sokolský slet do Prahy v létě 1948.

To byla ta šťastná léta, na která se rádo vzpomíná. Mlýn, pila i hospodářství docela prosperovalo a práce, především díky poválečné obnově, bylo dost. Lidé se k sobě chovali dobře a vztahy mezi naší rodinou a zaměstnanci byly velmi dobré, až přátelské. Vzpomínám, že v jednu dobu našlo na pile, v hospodářství a ve mlýně trvalé zaměstnání asi 12 lidí, převážně z Víšky. Při sezónních pracích ještě více. Samozřejmě, že všichni z rodiny pracovali; otec také manuálně ve mlýnici, a když bylo třeba, i na pile, maminka v hospodářství a v domácnosti, my, kluci, po návratu ze školy v Chotěboři, také na poli nebo na pile.

Pak ale přišla léta, která bych chtěl, ale stále nemohu vymazat z paměti. Někteří lidé ve Víšce se pod vlivem politické propagandy změnili. Byli ale také lidé, kteří udržovali i v tomto režimu s naší rodinou přátelské vztahy. Vzpomínám hlavně na pana Jaroslava Musíka, který se s otcem navštěvoval. Léta ponižování, znárodnění, kolektivizace, léta, kdy moji rodiče, přestože se nakonec vyhnuli vystěhování na Státní statek u Tachova, platili ve svém „bývalém“ domě nájem 120 korun měsíčně, a to v situaci, kdy maminka dostávala důchod 150 korun. Samozřejmě mlýn byl prakticky zničen; strojní zařízení bylo vyhazováno z oken a odváženo do šrotu, obě turbíny byly demontovány a „darovány“ kamsi na Chrudimsko, téměř nový katr na řezání dřeva a další zařízení pily bylo odvezeno na pilu do Čáslavi. Protože na koupi katru byl bankou v roce 1947 poskytnut úvěr, otec splácel ze svého výdělků ještě řadu let tuto půjčku za znárodněný katr. Myslím, že kdyby se tehdejší funkcionáři jen trochu snažili zabránit zrušení pily, mohlo to být Víšce ku prospěchu a pár lidí by mělo práci doma. Také, když mně po dvou letech práce na stavbách vysokého napětí doporučil podnik ke studiu na Vysoké škole, přišel od Národního výboru ve Víšce na fakultu posudek, na základě kterého jsem byl okamžitě z politických důvodů ze školy vyloučen.

Když jsem byl požádán, abych napsal do Almanachu něco jako vzpomínky na Víšku, dlouho jsem váhal. Nechtěl jsem, aby moje vzpomínání nebylo příliš negativní. Sice se mně to příliš nepovedlo, ale myslím, že občané Víšky, především ti mladší, mají právo vědět něco o tom, jak jejich vesnicí šel čas a jací jsme byli my, kteří jsme to zažili.

Střípky z dětství a mládí ve Víscce

Zdenka Čermáková, rozená Klepetková

S přibývajícím věkem se stále více a více vzpomíná. Jsou to pouhé střípky, ale pevné. Dětství prožité ve Víscce jsem měla krásné. Především díky svým obětavým a na tu dobu dosti moderním rodičům. Viděla jsem tehdy jen to pěkné, některým situacím jsem nerozuměla, občas nechápala to hlavní. Mluvím především o válečné době.

Ráda bych se zmínila o něčem, co je ve mně silně zakotveno. Rodiče, na rozdíl od nás dětí, to neměli snadné. Finanční situace byla mnohdy velmi složitá. Uživít, a dobře uživit, rodinu s třemi dětmi, dokázali jen s vypětím všech sil. Tatínek nekouřil. Přídělové lístky na tabák, tzv. tabatěrky, vyměňoval s dobrými lidmi za maso, sádlo, ale i živé selátko. Ale jak sele přepravit v době válečných zákazů? Jediná možnost byla v dětské kočárku a potmě. Selátko ale bohužel chrochtalo. Při setkání s kolemjdoucím proto tatínek musel moc kašlat, aby přerušil zvuky linoucí se z kočárku.

Zabíjeli jsme „na černo“ jako i jiné rodiny, za což hrozilo vězení. Tatínkovi asistovala starší sestra. Maminka je ze strachu, aby to někdo nepostřehl, ve chlívkou zavřela. Když bylo vše hotové, zjistili, že se ven nedostanou. Tatínek proto sestru malinkým okénkem vystrčil hlavou ven, dokud nedostala rukama na zem. A bylo vyhráno.

Moc ráda vzpomínám na jarní a letní období. V době mého dětství působil ve Víscce pan řídící František Mach. Víška byla známá ochotnickými představeními. Každý rok nacvičil divadlo nejen s dospělými, ale i s dětmi. Vzpomínám, jak jsme mezi jednáními běhali kolem řeky ověšené hustými keři. Vůni střešmchy odtud cítím doposud. Na vystoupení ochotníků se v sále u Fajmanů scházeli lidé z širokého okolí.

V květnu 1945 celý národ oslavoval konec války. Jen rodině Josefa Kajínka přinesl rok 1945 velkou bolest. Na zvědavost mládeže na zbytky munice poházené kolem silnic doplatil syn rodiny Kajínkovy, Josef. Ještě dnes vidím místnost s rakvi plnou bílých šeráků. Pohled na to velmi zranil moji dětskou psychiku.

V patnácti letech jsem odešla na studia a tím končí hřejivé vzpomínání na rodnou Víšku s řadou vonících lip kolem návsi.

Dům rodiny Klepetkovy

Vzpomínky na dětství v hokynářství

Vlasta Čermáková, rozená Urbanová

Moji rodiče měli před válkou, během ní a ještě po válce živnost, hokynářství, obchodovali s ovocem a zeleninou. Za války bylo obojí na přiděl. Rodičům jsem pomáhala v obchodě. Po válce jsem s otcem jezdila pro zeleninu do kraje blízko Čáslavi k soukromým zemědělcům přímo na pole. To byla zelenina čerstvá a byl o ní velký zájem. Ve Víšce i v okolních vesnicích na nás všude čekali. Vždy jsme ráno s koňmi a povozem vyjížděli a druhý den ráno jsme se vraceli. S otcem jsme často usnuli na kozlíku, ještě že kůň znal cestu a dovezl nás domů. Také jsme jezdili na chotěbořské tržišť. Odtud jsme vozili převážně ovoce. Lidé se často při koupi tlačili tak, že nám vše málem převrátili. Ale vždy jsme vše prodali.

Jako dvanáctiletá jsem pomáhala své mamince i při povinném odběru dodávek mléka a vajec. Věnovala se mu hlavně maminka, ale pomáhat musela celá rodina. Při jednom z odběrů se mi podařilo do takto nashromážděných vajec spadnout a 50 jich vzalo za své, což na tehdejší dobu nouze byla velká ztráta. Přesto, že moje dětství ve Víšce znamenalo i mnoho práce, vzpomínám na něj i na obec velmi ráda.

Víška mého dětství

Miloslava Rejtharová, rozená Fajmanová

Je mi velikou ctí, že mohu přispět svými vzpomínkami do Almanachu obce Víška. Prožila jsem ve Víšce krásné dětství a vzpomínky mám, jak už to bývá, veselí i smutné.

Své vyprávění bych raději začala vzpomínáním veselým. Narodila jsem se tu v rolnické rodině. Chodila jsem do obecné školy jako všichni ostatní, ale za mnou také naše koza. Čekala na mě před školou, než skončí vyučování a pak jsme šly spolu domů. Měla jsem ji moc ráda. Bylo to zkrátka trochu jiné, než je dnes.

Už jako malé děti jsme s mými bratry, Láďou a Jardou, chodily do nedaleké říčky Doubravky plavit koně. Maruška, moje sestra, s námi nemohla, byla ještě moc malá. Nejlepší vstup do řeky pro koně byl u mostu. Koně tam krásně jakoby pozvolna vpluli do vody a lebedili si. Byl to nádherný pocit sedět na šťastném koni brouzdajícím se ve vodě.

Velice vzpomínám na výjimečnou kamarádku Marušku Kajínkovou. Ještě jako školačka přišla o rodiče a starala se o babičku, dědu, dvě mladší sestry a celou domácnost. Moc jsem ji za to obdivovala, a když mi někdy i třeba daleko později v životě nebylo zrovna do smíchu, vždy jen vzpomínka na ni mi dala obrovskou sílu a naději.

Ty smutné vzpomínky souvisí samozřejmě s tím, že když jsme studovali, byli tu Němci. Nikdy bych nedokázala zapomenout na mého zesnulého přítele Pepíka Kajínka. Bylo to už na konci války, kdy jsme s celou partou zvědavých dětí šli prozkoumat území, které takovou dobu zabírali Němci. No a Pepík našel zbraň, kterou tu Němci odhodili a nešťastnou náhodou si s ní prostřelil stehno. Utíkala jsem pro doktora, co mi síly stačily, pak jsme ho nesli na nosítkách dva kilometry do Nové Vsi a utěšovali jeho i sebe, že vše bude dobré. Bohužel, ztratil moc krve. Pepík mě opustil slovy, která nikdy nezapomenu: „Je mi to moc líto, že už spolu nebudeme tancovat.“

Pak jsem mu jela do Chotěboře na kole koupit kytici. Všude kolem byli nazí Němci a pokřikovali na mě kdovíco. Moc jsem se bála a vtom jsem potkala svoji třídní učitelku. Ta se divila, kam jedu v téhle době. V Chotěboři mi kytku odmítli udělat, musela jsem tedy znovu kolem těch Němců zpátky. Zato v mé rodné Víšce, v květinářství Papoušek, mi udělali krásnou kytku. Srdce z pomněnek vyjádřilo snad vše. Každý den jsem pak chodila na hřbitov, ale Pepu mi už nikdo nevrátil.

Do Víšky se vracím vždy ráda a těším se na vůni lip kolem silnice.

Z mých vzpomínek na Vísku

Drahomíra Lefflerová, rozená Klepetková

Ve Vísce mi bylo vždycky dobře. V mé paměti je Víska z dob mého dětství před druhou světovou válkou plná vzruchů. Navštěvovala jsem zde dva roky obecnou školu u pana řídícího Lidmily, domovem mi byla usedlost babičky a dědečka, dům čp. 55. Dědeček byl listonoš, babička ovládala hospodářství. Cestou do školy a za dětskou hrou jsem vždy míjela Lacinovu kovárnu, kde se věčně kovali koně a za velkého hluku opravovalo různé nářadí. Pan kovář Lacina vyučil své dva syny řemeslu a ti se jím také poctivě živili celý život.

U ševců Košumberků v čp. 27 bylo plno dětí a i já jsem tam často pobývala. Strýc Josef vyráběl fortelně boty, do tance i do roboty. Už tehdy láteřil na Bařtu, protože mu továrník ze Zlína bral obživu. On také vyučil několik místních chlapců řemeslu. Ti se jím ale už neživili, protože přišla jiná doba. Nosili jsme laciné Bařtovky a ve válce dokonce, z důvodu nouze, dřeváky, byť umělecky vyrobené. Všechna kožená surovina, z které se boty vyráběly, šla v té době na frontu. Ale i dlouho po válce jí byl nedostatek.

Strýcovi bratři Ludvík a Karel byli pokrývači, pokrývali novou krytinou do té doby doškové a šindelové střechy. Práce bylo moc, lidi se báli ohně, a tak se měnila sláma a dřevo za pálené tašky a eternit. Při těchto změnách jsme byly užitečné i my děti, na žebřících a latích jsme v řetězu podávaly mistru pokrývači šablony a za to jsme byly odměněny teplým buřtem. Žádné z dětí proto nesmělo při této činnosti chybět.

Také tu v té době žil vážený mistr krejčovský pan Josef Kajínek. Precizně šil oděvy, obzvláště sváteční, které se svoji kvalitou řadily k oděvům salónním. Mnoha chudým lidem přešival ze starého nové i ještě dlouho po válce, protože byla těžká doba.

Naše malá Víska měla také tři kořalny. Na horním konci to byl podnik pana Václava Březiny v čp. 53, kde později působil obchod Jednoty. Další kořalna byla u Hermanů v čp. 18 (budova dnešní sokolovny). Ti ale byli jako Židé během války odvezeni nacisty neznámo kam a do Vísky se již nevrátili. Třetí pak fungovala u Fajmanů v čp. 23, kde byl také krámeček se smíšeným zbožím. Tam si pamatuji futra popsaná křídou, kam se zapisovali nedoplatky kupujících. Lokál byl spojen s kuchyní a večer byl plný nepředstavitelného oparu, kouře a šrumu.

Po válce jsme pak jako mladí v tomto prostředí připravovali veselice, bály, nacvičovali moravskou a českou besedu a divadla. V přílehlém sále hostince jsme dvakrát v týdnu cvičili a také se připravovali na sokolské slety či spartakiády. Přestalo být třídních rozdílů, a to nám dávalo tvůrčí smysl, všichni jsme se společně radovali. Byla to hektická doba, ne taková, jak se to dnes proklamuje. Byla to doba pod sokolským heslem „Ni zisk, ni slávu“.

Pamětní list z všesokolského sletu 1948

Vzpomínky víseckého kluka

Břetislav Čapek

Byl jsem požádán synem, kronikářem, o příspěvek do nového almanachu, vydávaného při příležitosti srazu rodáků a 495. výročí první zmínky o historii Víšky. Zprvu jsem odmítl, aby almanach nebyl moc „Čapkovatej“ (příspěvky kronikáře, starosty,...) i z důvodů, že možná vzpomínky některých pamětníků budou podobné. Snad obojí laskaví čtenáři promiňou. Budou to vzpomínky víseckého kluka, tak jak se mi po čase jeví...

První vzpomínky se budou týkat zimního času ve Víšce. Již jako malý kluk jsem se toulal po vsi. Když jsem jednou v zimě utekl a přišel celý promrzlý do rodiny krejčího pana Kajínka, po ohřátí jsem odcházel s novými rukavicemi „palčáky“, které mi na cestu ušili.

Asi v pěti letech jsem dostal první lyže, které asi pamatovaly „šemíka, když byl ještě hříbě“, vázání měly ze zbytků starých opratí. Ve snaze, aby dobře jezdily, jsem je mazal rozehrátou svíčkou. Jeden ze starších kamarádů mi radil, že je lépe namazat voskem a já jsem ho poslechl. Vzal jsem tatínkovi vosk na řemeny, který používal při pohonu mlátičky. Jak to asi dopadlo si můžete domyslet.

Cestou ze školy jsme tropili všelijaké hlouposti, v zimě jsme jezdili na školních taškách po stráni ze silnice na náves. Když to náhodou taška nevydržela, odnesl jsem ji hned, aby rodiče nenadávali, k ševci panu Košumberskému, který vždy ochotně tašku opravil. Zajímavé bylo, když k tomuto řemeslníkovi někdo přinesl opravit špinavé boty. Švec si jen pobrukoval, boty opravil, naleštil a zbytek bláta z bot přidal zabalený do papíru.

Už jako kluk jsem musel rodičům pomáhat po příchodu ze školy v hospodářství. Například při každodenním dojení. Nadojené mléko jsme nosili ráno i večer do sběrný v hasičské zbrojnici, odkud bylo denně odváženo v konvích nákladním autem do mlékárny v Hlinsku. Jednou mě poslali s vajíčky k hokynáři panu Urbanovi, který je vykupoval. Cestou po lávce mě plný košík vajec vypadl a rozsypal se do potoka. Jindy mě otec poslal do kovárny pana Laciny, aby nabrousil želízka k pluhu za poledne, než se koně nažerou. V kovárně se nechalo opravit všechno, třeba i rozbité brusle, šlajfky.

Jednou po příchodu ze školy jsem měl na stole vzkaz: „Oběd máš v troubě, sbíráme brambory ‚Na Dlouhých‘, přijď nám pomoci“. Po příchodu na pole jsem začal s maminkou sbírat do košíku brambory. Maminka se mě zeptala, co jsme se učili ve škole. Já jsem říkal, že o Husovi. Ona hned vzpomněla na svá školní léta a začala citovat Husův výrok: „Hledej pravdu, slyš pravdu, uč se pravdě, miluj pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti“. Já jsem se postavil a poslouchal. A na konci citátu maminka řekla „a dělej, nebo ti něčím dám“ a já jsem nevěděl, jestli to všechno řekl Hus.

Do období vegetačního klidu a zimy patřil čas domácích zabíjaček. Řezníci, pan Pospíšil, Motl, Musílek, provedli porážku i se všemi pochoutkami s tím spojenými. Tenkrát ještě ledničky nebyly, sousedé si vzájemně vyměňovali jitrnice i polévku, takže pochoutky byly pořád čerstvé. Domácí porážku povoloval úředník na tehdejší ONV. Smůla byla, pokud zemědělec neměl splněny dodávky masa nebo měl jiný „vroubek“. V tom případě se dotyčný úředník řídil šestým příkázáním – „nezabiješ“.

Do mlýna pana Neveleho jsme vozili obilí na semletí. Z 1 q obilí bylo 65 kg mouky, 33 kg otrub, 2 kg na rozprášení. Za semletí 100 kg bylo 10kg obilí. Otruby se zkrmovaly dobytku, pšeničnou mouku jsme si brávali pro vlastní spotřebu, žitnou mouku si ze mlýna odebíral pekař pan Brožek z Malče. Za každý kilogram mouky jsme si mohli výměnou odebrat 1 kg chleba v místní prodejně u pana Březiny, kam pekař několikrát v týdnu vozil čerstvě upečený chléb se svým koníkem.

Práce pokrývačské prováděl pan Košumberský. Vzpomínám, že když mi již ve svém vysokém věku pokrýval střechu na rodinném domku, při práci si prozpěvoval a říkával, že se na střeše cítí bezpečněji a spokojeněji než na zemi. Určitě inspirace pro dnešní řemeslníky.

Ve Víse bývalo pravidelně slyšet hlas zvonu, a to dvakrát denně – v poledne a navečer „klekání“. Někdy zvon oznamoval i událost méně radostnou, třeba úmrtí, nebo pohřeb ve vsi „umíráčkem“. Jindy svolával hasiče k požáru. Jak se dočítáme v kronice, zvoník za tuto činnost dostal od obce do pronájmu kousek pole. Zvoníci, které pamatují, byli pan Kajínec, později mistr kovář pan Lacina, naposledy pan Maška. Po jeho odchodu zvon na čas utichl, protože se nenašel nástupce. Nyní zvon opět slycháme v poledne i navečer. Tuto činnost zajišťuje elektrické zařízení, které sponzorovala firma pana Petra Křivského z Prahy, jehož rodina svými kořeny pocházela z Vísky. Určitě chvályhodný příklad.

Do hospody u Fajmanů se chodívalo a stále chodí posedět u dobrého piva. Pořádaly se zde tradičně taneční zábavy a plesy. Vzpomínám si, jak koncem 50. let zde hrála moderní kapela z Kostelce nad Černými lesy (mimořadně, pravidelně vystupovala v pražské kavárně Vltava, kde mimo jiné hrávaly populární orchestry K. Vlacha, G. Broma a další). Povolení k zábavě vydával odbor kultury ONV. Bývaly s tím problémy. Kapely z okresu si stěžovaly, že ony musejí hrát na prvním máje zadarmo a na taneční zábavy jezdí hrát kapela až z Prahy. Dopravu kapely zajišťovala pojízdná dílna STS Maleč. Návštěva na těchto zábavách byla v poměrně malém sále tak veliká, že pokud se chtěl někdo dostat ven, musel mnohdy skákat oknem. Jak moc jsem se na tyto zábavy vždy těšil!

Vzpomínek, hlavně těch hezkých, bylo určitě hodně. V závěru mě napadají slova písně V. Neckáře: „...koukám, jak ten čas letí, nechám ho letět a zpívám si dál...“. Kež bychom měli vždy důvod k radosti a ke zpěvu, nejen při posezení s country kapelou Bago-klubu Víska při pátečních večerech v hospodě U Fajmanů.

Co uvést na konec? Přál bych Víse, aby stále zůstala Vískou. Vískou, na kterou budeme vzhledem ke svému patriotismu všichni hrdí, Vískou, na kterou budou všichni rodáci rádi vzpomínat a kam se i po letech budou vždy rádi vracet.

Vísečtí sokolové na konci 50. let. Zleva Jiří Klepetko, Břetislav Čapek, Jan Lacina, Vladimír Musílek

Do Víšky mě to vždy táhlo

Jiřina Fajmanová, rozená Klepetková

Ve Víšce jsem se sice nenarodila, ale do rodiště mých rodičů mne to vždy táhlo. Z Dolíku u Golčova Jeníkova, kde jsme bydleli, jsme sem jezdili autobusem a také často chodila celá rodina pěšky k babičce do Víšky. Zde jsem chodila také do první třídy, škola tehdy fungovala jako dvoutřídká. Se sestrou jsme bydlely u tatínkových rodičů, u Klepetků. V jedné třídě v tu dobu učil pan řídící Lidmila a ve druhé pan učitel Bačkovský. Po první třídě jsem již chodila do školy mimo zdejší dvojtřídku, tatínek, který pracoval jako listonoš, musel za svým zaměstnáním, a tak jsme se často stěhovali. Do Víšky jsme ale jezdili stále a nakonec si zde rodiče těsně před válkou postavili domek. Byla to na dlouhou dobu poslední stavba ve Víšce, protože poté se celou válku stavět nesmělo.

Když jsem ukončila základní školu, chtěla jsem původně nastoupit do obchodní školy v Jihlavě. Protože ale zuřila válka, ze školy české se stala škola německá. Šla jsem se tedy učit jako švadlena do Malče. Dvakrát týdně jsme chodili pěšky přes Bezlepy. Byla to krásná travnatá cesta. Do pokračovací školy, kterou musel každý učen projít, jsem chodila do Chotěboře. Bydlela jsem tehdy u tety a strýce, u Košumberských. Když se později odstěhovali z našeho postaveného domu nájemníci, žily jsme tam se sestrou samy až do doby, než se po válce vrátili naši rodiče.

Vzpomínám si, co bylo ve Víšce živnostníků. Pan Kajínek, krejčí, který měl dva učedníky. Pan Košumberský byl obuvník, ten měl až čtyři učedníky. Dále tu byl mlýn a dvě hospody, jedna u Fajmanů a druhá u Hermanů (nynější sokolovna). Ve Víšce byly dva obchody – u Březinů a u Fajmanů. Rádi jsme se chovali dívat do kovárny, jak pan Láčina kove koně. Pokrývači byli pan Karel Košumberský a pan Ludvík Košumberský. Trafika se nacházela v hasičské zbrojnici, kde byla malá místnost s okénkem a za ním sedával pan Brejša a prodával kouření. Také tady byl hokynář pan Urban. Jezdil s jedním koníkem a pryčkou do kraje, kde se pěstovalo hodně ovoce a zeleniny, hlavně okurky. Doma to pak vše prodával.

Ve válce se nesměly pořádat žádné zábavy, tak se tancovalo tajně při gramofonu třeba v Podlesích nebo také ve Víšce u Polnicků a či u Fajmanů. Nesmělo se svítit, tak jsme měli pootevřené dveře. Vzpomínám si, že někdo vždy hlídal venku, a když se ozvalo „četníci jdou“, všichni jsme vyskákali oknem do zahrady.

Když konečně nastal všemi očekávaný konec války, mohla se ve Víšce začít rozvíjet kultura a sport. Obnovil se Sokol, cvičili jsme v sále u Fajmanů. Nejvíce nás tehdy cvičil můj budoucí manžel Jaroslav Fajman a pan Tvrdík, který byl zaměstnan ve mlýně. Ale i my jsme se zapojovali a cvičili malé děti. Cvičení bylo vždy zakončeno pochodem kolem sálu a zpíváním sokolských písní. Z nářadí na cvičení byly k dispozici dvě žíněny, kladina, bradla, hrazda, koně a koza. Pan Tvrdík nás také naučil českou a moravskou besedu. Daly se dohromady čtyři kolony. To bylo 16 hochů a 16 děvčat. Tolik bylo v tu dobu mládeže ve Víšce. Kroje jsme dávali těžko dohromady. Vzpomínám si, že maminka mně a sestře obětovala na kroj polštáře z bílých povlaků a ušila nám z nich halenky a vyšila nám šňěrovačky. Kde jsme sehnaly látku na červené sukně, ani nevím. Vše bylo ještě v tu dobu na šatenky a i na ně často nebyly věci k dostání. Besedu jsme tančili ve Víšce, opakovali ji pak v Chotěboři, v Oudoleni a v Předboři. Dopravovali jsme se ověncným žebříňákem taženým koňmi. Ve Víšce se sehrálo také hodně divadel. Režie se ujal pan Antonín Láčina, učitel, a když se přistěhovali do Víšky do školy Machovi, tak pan řídící Mach. Divadla se hrála v sále u Fajmanů. Muselo se postavit jeviště, což dalo moc práce a shánění. Po divadle se muselo zase jeviště hned rušit, neboť sál sloužil také na cvičení a taneční zábavy. Divadlo se hrálo i v Nejejpíně a na Rušinově. Návštěvnost byla vždy veliká. Proto jsem moc ráda, že ve Víšce před třemi lety vznikl pokus o navázání na ochotnickou tradici. Hrál se ochotnické divadlo „Nevěsta za padesát dolarů“. Hra se ještě opakovala i v Nové Vsi. I tentokrát měla obě představení velice dobrou návštěvnost.

V době mého mládí jsme pořádali také různé zábavy – mikulášskou, Silvestra, každoročně se konaly společenské plesy, maškarní plesy, věnečky, velikonoční zábavy, kácení máje.

Samozřejmostí byla pouťová a posvícenská taneční zábava. K tanci nám nejčastěji hrála kapela pana Košumberského z Vísky. My děvčata jsme někdy napekla cukroví a prodávala ho při zábavě. Přivydělávalo se tak na kapelu. Také jsme jako mládež chtěli přispět na odhalení pomníku ve Vísce, které se konalo v roce 1947.

V roce 1951 jsem se provdala k Fajmanům. Pracovala jsem v hospodě, manžel mi podle potřeby pomáhal. Postupně se nám narodily čtyři dcery, které jsou dnes již všechny dospělé a mají své vlastní rodiny. Já bydlím ve Vísce stále a jsem tomu moc ráda. Škoda, že postupem času hraní divadelních představení ustalo, moji vrstevníci vstoupili také do manželství, založili rodiny a mnozí odešli z obce především za prací. Tradice tanečních zábav a sportu ve Vísce naštěstí trvá dodnes. Jsem tomu ráda. Chtěla bych proto na závěr svých vzpomínek na dětství a mládí v naší malé obci popřát všem, kteří se starají o sport, kulturu a veškeré dění v naší krásné Vísce hodně úspěchů, radosti a zdraví.

Hostinec u Fajmanů v době 2. světové války

Závěrečné slovo starosty obce

Vážení spoluobčané, rodáci, čtenáři tohoto almanachu,

vše pěkné má svůj konec a proto i Váš zrak nyní spočinul na závěrečných řádcích tohoto almanachu. Chtěl bych je využít především k tomu, abych velmi poděkoval všem autorům textů i fotografií. Myslím, že jejich zásluhou vzniklo zdařilé dílo. Doufám, že přispěje k poznání minulosti naší obce, rodákům a pamětníkům oživí vzpomínky na dobu jejich mládí v naší Vísce a nám mladším přiblíží dobu, ve které zde vyrůstali naši rodiče a prarodiče. Mé velké poděkování patří i všem dalším, kteří jakýmkoli způsobem přispěli ke vzniku publikace, ať po technické či korektorské stránce, zejména pak všem sponzorům, kteří poskytli finanční dar na její vydání. Speciální poděkování bych chtěl adresovat Kraji Vysočina, který nám svoji dotací významně napomohl ke zrodu almanachu i organizaci letošní oslavy výročí Víšky.

Když listuji almanachem a pročítám vzpomínky rodáků či řádky o budování a zvelebování Víšky, jsem často až překvapený, kolik zdejších obyvatel v různých dobách nadšeně, s velkým úsilím a často bez nároku na odměnu pracovalo pro zlepšení života v naší obci. Jsem moc rád, že takových osobností, které berou svůj vztah k Vísce jako svého druhu „srdeční“ záležitost zůstalo ve Vísce mnoho i nyní. Každému, kdo neváhá vykonat něco pozitivního pro zdejší obec, často ve svém volném čase a bez nároků na odměnu, jsme velmi vděční. Uvědomuji si, a po přečtení této publikace, ještě více než jindy, odkaz našich otců a dědů, kteří se podíleli na budování této krásné obce. A zároveň i proto cítím závazek, abychom v tomto úsilí nadále pokračovali a předali Víšku našim potomkům jako místo, které je co možná nejlepší pro život. Přeji Vísce, jejím občanům, rodákům a přátelům vše dobré.

Ondřej Čapek
starosta obce

Prameny a literatura

Prameny:

- Pamětní kniha obce Vísky (psána pro léta 1927 – 1939, zpětně dopisována do roku 1903).*
Kronika obecné školy ve Visce 1901–1959.
Kronika obce Víška 1995–2008.
Zápisník o schůzích hasičského sboru 1907–1937.
Zápisy o schůzích hasičského sboru 1937–1967.
Kronika obce Nová Ves.
Berní rula 2. Popis Čech roku 1654, Praha 1954.
Soupis poddaných dle víry z roku 1651, Čáslavsko, Praha 1999.
Chytilův úplný adresář království českého. Praha 1912.
Tereziánský katastr český, svazek 3., Praha 1970.

Literatura:

- Almanach 725 let obce Maleč.*
Bílek Tomáš, Dějiny konfiskací v Čechách, Praha 1883.
Čapek Jan, Sto let sboru dobrovolných hasičů obce Víška. Historie let 1907–2007. Víška 2007.
Čapek Jan, Dvořák Tomáš, Pavlíček Stanislav, Tuček Václav, 120 let železnice na Chotěbořsku 1871 – 1991, Chotěboř 1991.
Halada Jan, Lexikon české šlechty, díl 1. – 3., Brno 1992–1994.
Chotěboř. Stručné dějiny města, Chotěboř 1981.
Kalousek, J., O újezdě libickém, Památky archeologické 4/10, 1877, s. 654–671.
Královské město Chotěboř. Mikroregion Podoubraví. Chotěboř 2006.
Pehal Zdeněk, Zaniklá středověká vesnice Rouzeň u Nové Vsi u Chotěboře, k. ú. Víška, Havlíčkobrodsko 23, Havlíčkův Brod 2009, s. 7–33.
Peroutková Slávka, Jeřišno 600 let, Jeřišno, b. d.
Profous Antonín, Místní jména v Čechách, Praha 1957.
Roubík František, Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách, Praha 1959.
Rous Pavel, Katalog pravěkých nálezů (okres Havlíčkův Brod). Hradec Králové 1981.
Sameš Čeněk, Klášter vilémovský, Praha 1934.
Šimon František, Almanach 490 let obce Víška, Víška 2005.
Štědrá Eva, Vilémov. Vilémov 2004.
Vojenské dějiny Československa, díl I, Praha 1985.

Sponzoři

Martin Král, vodoinstalatérství Klouzovy 33, tel. 724 342 623

SODO DUO, spol, s r. o., výroba sirupů a nealkoholických nápojů, Nová Ves u Chotěboře 180, 569 621 534

Koreček

Ondřej Čapek, soukromý zemědělec a technické služby, Víška 78, tel. 737 783 091

Pavčina Černá, obchod se smíšeným zbožím Víška, tel. 774 089 630

Přemysl Čapek, technické služby, Víška 14, tel.: 776 030 607

Hostinec u Fajmanů ve Vísce, Vás srdečně zve k příjemnému posezení, tel. 605 310 335

Petr Košťál, zámečnictví, Víška 76, tel.: 776 699 797

Aleš Košťál, truhlářství, Víška 76, tel. 777 971 034

Josef Košťál, lesní práce, těžební činnost, přibližování dřeva, Víška 76, tel. 775 302 028,

Luděk Fikar

Miloš Marek, stavební a pomocné práce, Víška 61, tel. 777 825 191

Pavčina Marková, kadeřnictví, Víška 61, tel. 774 246 684

Jaroslav Kalvoda, zednické práce, Víška 80, tel. 775 226 594

Roman Grund

Plemko s. r. o. inseminace kanců a býků a plemenářské služby, Nemošice 29

Kocourek Václav, sádrokartony a plovoucí podlahy, Maleč 22, tel. 608 539 451

Nedbal Miroslav, soukromý zemědělec, Blatnice, tel. 602 222 374

Popis znaku obce

Znak tvoří tři vodorovné pruhy – modrý, bílý pilovitý a modrý v poměru 1:3:1. Uprostřed kráčí havran se svěšeným lipovým listem v zobáku. Havran připomíná druhé historicky doložené majitele obce – šlechtický rod Otmarů z Holohlav. Tento rod prokazatelně, jako první a poslední ve víšecké historii, sídlil ve zdejší obci. Lípa připomíná krásné místní lipové stromořadí, a také to, že tento strom je českým národním stromem a symbolem Slovanů. Barva modrá a bílá upomínají na další majitele obce rod Voračických z Paběnic (modrá a stříbrná – bílá) či Chuchelské z Nestajova (stříbrná - bílá). V horním poli má pilovitá bílá zařezávající se do modré evokovat Železné hory, které se tyčí v dáli nad obcí. Zároveň modrá barva symbolizuje i nebe a obecně svobodu. Dolní linie modré barvy končí vlnkami, které znázorňují řeku Doubravu, která obcí protéká

Rekontruovaná prodejna smíšeného zboží s bytovými jednotkami

Hostinec u Fajmanů

Hostinec u Fajmanů v době 2. světové války

Tenisové kurty

Budova obecního úřadu

Parčík před budovou obecního úřadu s pomníkem padlých v obou světových válkách

Fotbalové družstvo žáků TJ Sokol Víska

Mateřská škola v lednu 2010

Příjezd do obce od západu

Rozvodněná řeka Doubrava

Příroda v okolí Visky

Almanach 495 let obce Víška

Sestavil: PhDr. Jan Čapek

Autoři textů: Břetislav Čapek, PhDr. Jan Čapek, Jaroslava Čejková, Vlasta Čermáková, Mgr. Zdenka Čermáková, Marie Ďoubalová, Jiřina Fajmanová, RNDr. Ivana Janatková, Mgr. Josef Křivský, Drahomíra Lefflerová, Milan Nevole, Marie Sadovská, Ing. František Šimon, MUDr. Mgr. et Mgr. JUDr. Zdeněk Pehal, PhD., Miloslava Rejtharová,

Foto: PhDr. Jan Čapek, Gabriela Čapková, RNDr. Ivana Janatková, Miloslav Vaněk, fotoarchivy rodiny Čapkovy, Marie Ďoubalové a rodiny Fajmanovy, Milana Nevoleho, Marie Sadovské, Ing. Františka Šimona

Grafické zpracování a sazba dokumentu: Miloslav Vaněk

Jazyková korektura: Mgr. Nina Nováková

Tisk: Tiskárny Havlíčkův Brod, a. s.

Vydala: obec Víška, 2010